

Macroeconomic Unit of the Governing Board of the Indirect Taxation Authority

ОМЈА Билтен

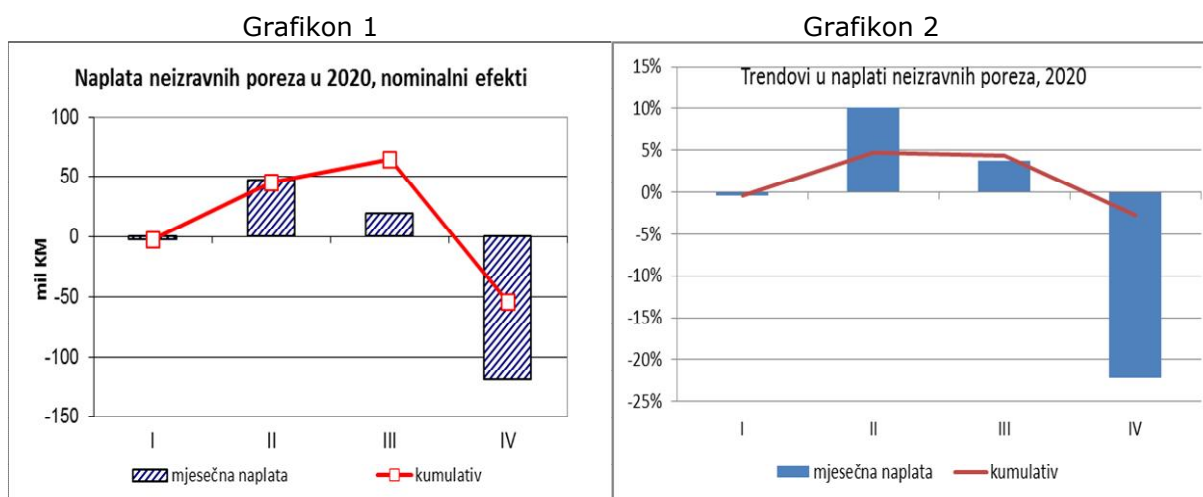
Број
Број
Number

178/179

мај/јуни 2020 – свibanj/lipanj 2020 – мај/јуни 2020 – Мај/June 2020

U fokusu...

U travnju 2020. zaustavljen je trend rasta prihoda od neizravnih poreza zbog djelovanja koronavirusa na ekonomiju BiH. Prema preliminarnom izvještaju UNO po vrstama prihoda u mjesecu travnju bruto naplata prihoda je pala za 155,8 mil KM ili za 23,4%. Zbog smanjenih isplata povrata neto deficit naplate je ipak manji i iznosi 119,5 mil KM. Neto naplata je za 22,2% manja nego u travnju 2019. Veliki pad naplate prihoda u travnju anulirao je ostvareni suficit u naplati iz prvog kvartala 2020. Kumulativna bruto naplata prihoda za četiri mjeseca 2020. manja je za 96,7 mil KM u odnosu na naplatu u istom razdoblju 2019. Istodobno su isplate povrata bile manje za 41,8 mil KM, što je ublažilo ukupne negativne rezultate kumulativne naplate, te je u konačnici neto naplata neizravnih poreza manja za 54,6 mil KM (Grafikon 1, „kumulativ“), odnosno za 2,7% (Grafikon 2). Veliki pad prihoda u travnju ostvaren je u najvećoj mjeri u naplati PDV-a (-28,2 mil KM), te putarine (-13,2 mil KM) i carina (-12,9 mil KM), dok je rast jedino zabilježen u naplati prihoda od trošarina (+10,2 mil KM), zahvaljujući većoj naplati trošarina na duhanske preradevine od 8,4%.

Grafikon 2 pokazuje nagli rast kumulativne neto naplate u veljači, koji nije bio ugrožen ni slabijim rastom u ožujku, kada su se ispoljili prvi negativni efekti koronavirusa na naplatu prihoda. U odnosu na posljednje godišnje projekcije naplate prihoda iz travnja (vid. projekcije u Biltenu) kumulativni pad neto naplate za četiri mjeseca 2020. je veći za 0,7 postotnih bodova. To je očekivano s obzirom da se prognozira stabilizacija, a potom i rast ekonomije do konca godine, što bi trebalo neutralizirati dubioze u naplati u prvim mjesecima pandemije kada je udar na ekonomiju bio najveći. Moglo bi se pretpostaviti da je u travnju vjerojatno bila kulminacija negativnih kretanja, imajući u vidu da su polovicom svibnja ublažene ili ukinute određene restriktivne mjere koje su ograničavale kretanje građana i rad gospodarskih subjekata i poduzetnika, a time i potrošnju građana. Od tempa ublažavanja mjera ovisiće i tempo oporavka prihoda od neizravnih poreza u nastavku godine.

dr.sc. Dinka Antić, šef Odjeljenja

Sadržaj:

Projekcije prihoda od neizravnih poreza za razdoblje 2020-2023	2
Analiza vanjskotrgovinske razmjene Bosne i Hercegovine za 2019. godinu	28
Robna razmjena za razdoblje januar - mart 2020. godine	35

tehnička obrada : Sulejman Hasanović, IT suradnik

lektor : Darija Komlenović, prof. anglistike

PROJEKCIJE PRIHODA OD NEIZRAVNIH POREZA ZA RAZDOBLJE 2020-2023

Sažetak

MMF i Svjetska Banka procjenjuju značajan pad ekonomske aktivnosti u 2020. godini. Pandemija virusa korona imaće ogromne posljedice na ekonomsku aktivnost širom svijeta. U svom posljednjem izvještaju *World Economic Outlook* od 6. travnja 2020, MMF procjenjuje da će, pod pretpostavkom završetka pandemije do početka drugog polugodišta, globalna ekonomija zabilježiti pad od 3%, što je čak veći pad od onog iz globalne ekonomske krize iz 2008-2009. godine. Za Europsku uniju MMF je prognozirao pad BDP-a od čak 7,1%. U izvještaju je navedeno da postoji ogromna neizvjesnost po pitanju ostvarenja projekcija, s obzirom na brojne faktore koje je u trenutku njihove izrade teško predvidjeti, a tiču se trajanja pandemije, jačine i efikasnosti poduzetih mjera, stupnja prekida u opskrbi, promjena u obrascima potrošnje, uvjeta na financijskom tržištu i dr. Kriza uzrokovana pandemijom virusa je dosta drugačija od prethodnih kriza sa kojima su se ekonomije susretale. Kao u slučaju ratova ili političkih kriza postoji ogromna neizvjesnost u pogledu trajanja i intenziteta šoka uzrokovano pandemijom. Pored toga, ekonomska politika ima dosta drugačiju ulogu u trenutnim uvjetima nego u prethodnim krizama. U „normalnim“ krizama se ekonomskim politikama nastoji u što bržem roku stimulirati agregatna tražnja. U sadašnjem slučaju je kriza u mnogome uzrokovana prijeko potrebnim mjerama zaštite. U MMF-ovom dokumentu se ističe da za ostvarenje njihovih projekcija preovladavaju rizici lošijeg ishoda, te su u istom, s obzirom na ogromne nepoznanice u trenutku izrade projekcija u pogledu trajanja pandemije i mogućnosti pojave novog vala, razradili čak tri dodatna scenarija projekcija.

I druge međunarodne institucije također predviđaju značajan pad ekonomske aktivnosti u 2020. godini. Dokument Svjetske banke „*Fighting COVID-19, Europe and Central Asia Economic Update (Spring 2020)*“ predviđa pad BDP-a na širem europskoj i euro-azijskom području u intervalu od 2,8% i 4,4% u 2020. godini u ovisnosti od duljine trajanja i intenziteta širenja pandemije virusa.

Direkcija za ekonomsko planiranje (DEP) procjenjuje pad ekonomije BiH u iznosu od 2,3% za 2020.g. te oporavak u narednom razdoblju. Ključna pretpostavka projekcija DEP-a je ista kao u MMF-ovom osnovnom scenariju, da će epidemija virusa biti prevaziđena u drugoj polovici 2020. godine. U takvim okolnostima, DEP projektira realni pad BDP-a u BiH u iznosu od 2,3% u 2020. godini, a nominalni u iznosu 1,5%. Za godine 2021., 2022. i 2023. se procjenjuju stope rasta ekonomije 2,8%, 3,1% i 3,2%, respektivno.

U prvom kvartalu 2020. je ostvaren rast naplate neizravnih poreza na JR UNO od 4,4%, dok se u ostatku godine očekuje pad prihoda. Primjetno je usporavanje naplate u ožujku, koje se može dovesti u vezu sa širenjem epidemije korona virusa i njenim utjecajem na ekonomiju BiH i potrošnju građana. Povećane nabavke građana i stvaranje zaliha u ožujku imaće pozitivan efekat na naplatu domaćeg PDV-a u travnju, nakon podošenja PDV prijave. Navedeni faktor ima vremenski ograničeno djelovanje na prihode zbog iscrpljivanja izvora za financiranje zaliha dobara (ograničeni dohoci i mirovine, štednja) i pada zaposlenosti koji je već ispoljen. S druge strane, na potrošnju će negativno djelovati i blokade u transportu uvezenih dobara i prekid ustaljenih izvora opskrbe i lanaca distribucije uvoznih dobara u BiH. Značajan negativni faktor naplate prihoda jeste i pad potrošnje nerezidenata (turista, dijaspora, tranzitne i malogranične prodaje) i rezidenata (smanjenje doznaka iz inozemstva) zbog prekida komunikacija, čiji se puni efekat na prihode očekuje u narednim mjesecima.

OMA procjenjuje pad prihoda od neizravnih poreza po stopi od 2,0% za 2020.g., te rast prihoda u narednom razdoblju.

Na osnovu DEP-ovih projekcija makroekonomskih pokazatelja i tekućih trendova naplate, Odjeljenje za makroekonomsku analizu UNO (OMA) je projektiralo pad neizravnih poreza po stopi od 2% za 2020. godinu, dok su za 2021., 2022., i 2023. godinu projektirane stope rasta od 3,3%, 3,5% i 3,7% respektivno.

S obzirom na nepoznanice u trenutku izrade projekcija i korištene pretpostavke da će kriza biti prevaziđena u kratkom roku (DEP), postoje značajni rizici za ostvarenje projekcija prihoda od neizravnih poreza. Projekcije prihoda od neizravnih poreza za 2020. i naredno trogodišnje razdoblje izrađene su u trenutku kada nisu bili dostupni podaci o naplati prihoda na JR UNO za travanj, mjesec u kojem su ispoljeni prvi veći efekti krize uzrokovane pandemijom korona virusa. Projekcije makroekonomskih pokazatelja, na kojima su zasnovane projekcije prihoda, su također izrađene u trenutku nedostupnih statističkih podataka za ožujak, mjesec u kojem je došlo do obostranih šokova na strani ponude i tražnje. S obzirom na ogromne nepoznanice u trenutku izrade projekcija o jačini i trajanju šoka uzrokovanog pandemijom virusa korona, kao i u brojnim nepoznanicama na unutarnjem planu, te korištene pretpostavke da će kriza biti prevaziđena u kratkom roku (DEP, projekcije makroekonomskih indikatora), ističemo da postoje značajni rizici za ostvarenje projekcija prihoda od neizravnih poreza, **pri čemu preovladavaju rizici lošijeg ishoda.**

1. Osnove i pretpostavke projekcija prihoda od neizravnih poreza

Direkcija za ekonomsko planiranje BiH (DEP) je 14. travnja 2020. g. dostavila Odjeljenju za makroekonomsku analizu BiH (OMA) projekcije makroekonomskih parametara za Bosnu i Hercegovinu za razdoblje 2020-2023. Projekcije neizravnih poreza temelje se na projekcijama makroekonomskih pokazatelja DEP-a iz travnja 2020. godine, a uzimaju u obzir trendove naplate neizravnih poreza, te tekuće vladine politike u oblasti neizravnog oporezivanja (*baseline scenario*).

1.1. Projekcije makroekonomskih pokazatelja, DEP, travanj 2020

Projekcije prihoda od neizravnih poreza usko su vezane za projekcije BDP-a i njegovih komponenti. Svako odstupanje izvršenja parametara iz nacionalnih računa od njihovih projektiranih vrijednosti predstavlja rizik za projekcije prihoda. Grafički prikaz projekcija komponenti BDP-a relevantnih za projekcije neizravnih poreza (DEP, travanj 2020. godine), i njihovih promjena u odnosu na DEP-ove prethodne projekcije (rujan 2019. godine) prikazan je u nastavku ovog dokumenta (Grafikoni 1-3).

U uvodnom tekstu dokumenta „Makroekonomske projekcije 2020-2023“ DEP-a iz travnja 2020. se navodi da su iste izrađene u trenutku kada svi statistički podaci nisu bili dostupni za mjesec ožujak 2020., a u kojem je došlo do obostranih šokova na strani ponude i potražnje. **Projekcije DEP-a se zasnivaju na pretpostavkama da će kriza uzrokovana pandemijom virusa korona trajati do kraja drugog kvartala 2020. godine.** U DEP-u također navode da projekcije ne obuhvataju stabilizacijske mjere entitetskih vlada i Vijeća ministara Bosne i Hercegovine u cijelosti, jer u trenutku njihove izrade nije bio poznat konačni opseg mjera.

Tabela 1. Projekcija rasta BDP-a, DEP, travanj 2020

	zvanični podaci	projekcija				
		2018	2019	2020	2021	2022
Projektirana stopa rasta BDP-a	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Nominalni rast	5,2	3,9	-1,5	4,3	4,8	4,6
Realni rast	3,3	3,2	-2,3	2,8	3,1	3,2

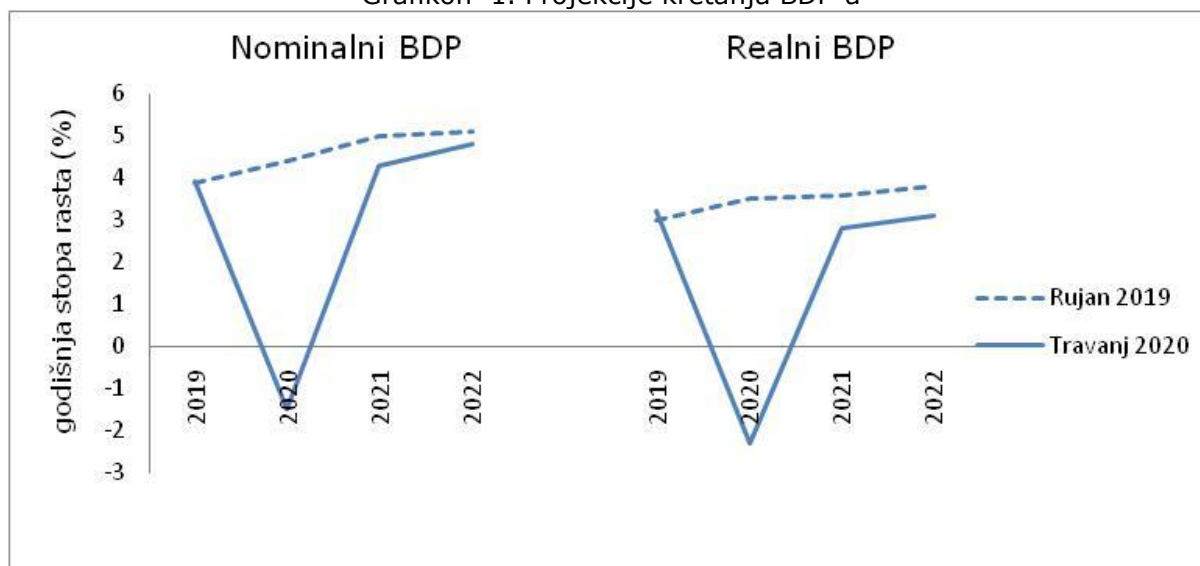
1.1.1. Projekcije za 2020. godinu

Prema projekcijama DEP-a u 2019. godini je došlo do usporavanja ekonomskog rasta na 3,9% (Tabela 1. Projekcije rasta BDP-a). Navedeno je da je usporavanje ekonomskog rasta u Bosni i Hercegovini u 2019. godini u velikoj mjeri bilo posljedica usporavanja gospodarske aktivnosti u međunarodnom ekonomskom okruženju, odnosno slabljenja ekonomskog rasta u pojedinim zemljama EU kao što su Njemačka i Italija. Početak 2020. godine karakterizira dodatno usložnjavanje međunarodnih ekonomskih prilika i pojava virusa korona što će, prema DEP-u, imati vrlo negativne implikacije na gospodarska kretanja u svijetu, regionu i, u konačnici, u samoj BiH. Također naglašavaju da u vrijeme pripreme njihovih projekcija brojne međunarodno referentne institucije (MMF, Svjetska Banka, EC) na tjednoj bazi vrše revizije projekcija ekonomskih kretanja za 2020. godinu. U takvim okolnostima, DEP projektira nominalni pad BDP-a od 1,5% u 2020. godini, dok bi stopa realnog pada BDP-a trebala iznositi 2,3%.

1.1.2. Projekcije za razdoblje 2021-2023

Ključna pretpostavka DEP-ovih projekcija makroekonomskih parametara u BiH u razdoblju 2021.-2023. godine predstavlja poboljšanje eksternog okruženja. U DEP-u navode **da su njihove projekcije makroekonomskih indikatora za ovo srednjoročno vremensko razdoblje zasnovane na pretpostavci da će epidemija virusa biti prevaziđena u drugoj polovici 2020. godine**, pošto međunarodne financijske institucije, u vrijeme izrade DEP-ovih projekcija, još uvijek nisu publicirale bilo koji dokument koji bi kvantificirao trajanje pandemije i ekonomska kretanja za razdoblje 2021-2023. godine. Kao preduvjet realizacije svojih projekcija navode: prevazilaženje novonastalih okolnosti u kratkom roku, poboljšanje međunarodnog ekonomskog okruženja, te implementaciju strukturnih reformi u zemlji. Pod pretpostavkom ostvarenja navedenih okolnosti u DEP-u projektiraju nominalne stope rasta BDP-a od 4,3%, 4,8% i 4,6% za 2021, 2022 i 2023. godinu, respektivno (stope realnog rasta 2,8%, 3,1%, i 3,2%, respektivno).

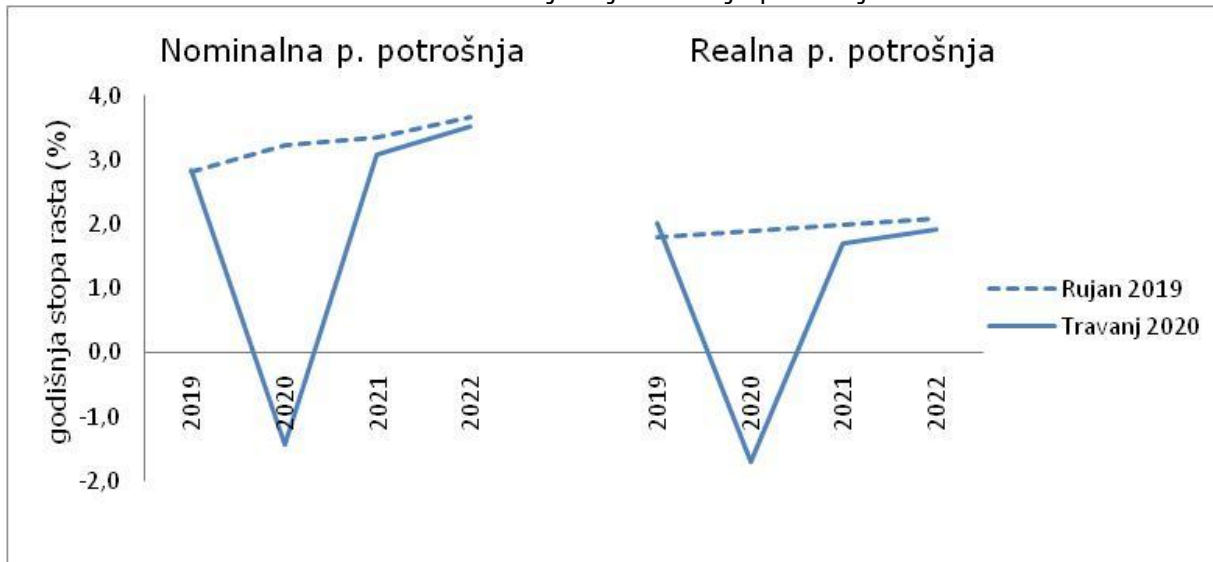
Grafikon 1. Projekcije kretanja BDP-a

Izvor: DEP, Makroekonomske projekcije 2020-2023, travanj 2020; prikaz OMA

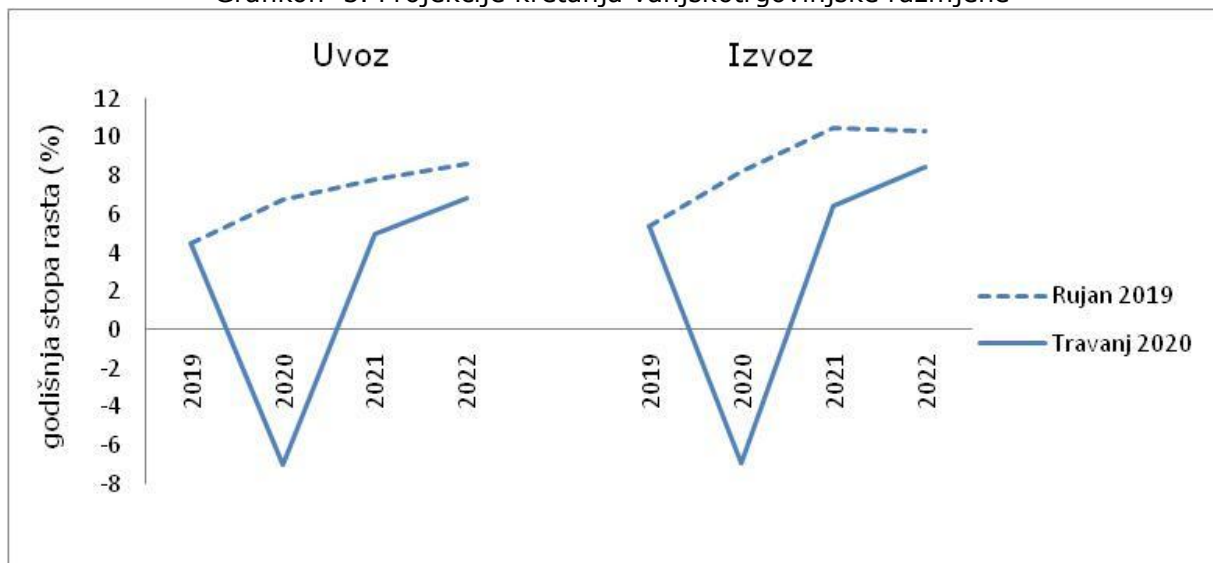
U grafikonima 1-3 predstavljene su razlike DEP-ovih projekcija BDP-a, potrošnje i vanjskotrgovinske razmjene iz travnja 2020. u odnosu na projekcije iz rujna 2019. (razdoblje 2019-2022).¹

Grafikon 2. Projekcije kretanja potrošnje

Izvor: DEP, Makroekonomske projekcije 2020-2023, travanj 2020; prikaz OMA

Grafikon 3. Projekcije kretanja vanjskotrgovinske razmjene

Izvor: DEP, Makroekonomske projekcije 2020-2023, travanj 2020; prikaz OMA

¹ Parametri za 2023. g. nisu prikazani jer 2023. g. nije obuhvaćena u projekcijama iz rujna 2019.

1.2. Tekuće politike u oblasti neizravnog oporezivanja

Obaveze i sustav plaćanja PDV-a reguliraju se Zakonom o porezu na dodanu vrijednost ("Službeni glasnik BiH", br. 9/05, 35/05, 100/08 i 33/17).

Politika trošarina regulirana je Zakonom o trošarinama u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH", br. 49/09, 49/14, 60/14 i 91/17). Politika trošarina na duhan u 2020. godini utvrđena je Zakonom o trošarinama i Odlukom² Upravnog odbora UNO. Budući da je zakonski plafon ukupne trošarine na cigarete od 176 KM/1000 cigareta dostignut za sve cjenovne kategorije cigareta u 2019. godini okončana je harmonizacija sa standardima EU u sferi oporezivanja cigareta³, dok se na oporezivanje rezanog duhana primjenjuje politika prema izmjenama Zakona iz 2014. godine.⁴

Zakonom⁵ o carinskoj politici u Bosni i Hercegovini uređuju se osnovni elementi carinske politike, te opća pravila i postupci koji se primjenjuju na robu koja se unosi i iznosi iz carinskog područja Bosne i Hercegovine.

Fazni proces liberalizacije vanjske trgovine BiH prikazan je na Grafikonu 4.

Grafikon 4. Faze liberalizacije vanjske trgovine BiH

	CEFTA	EU, SSP			carinsko evidentir.				EFTA		EU, adapt. SSP
2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017

Izvor: Antić, D. „Liberalizacija vanjske trgovine BiH (2007-2017): implikacije i komparativna analiza“, OMA Bilten 152/153, ožujak/travanj 2018, www.oma.uino.gov.ba.

1.3. Trendovi naplate neizravnih poreza

Prikupljeni prihodi od neizravnih poreza pokazuju dugoročni trend rasta. Izuzeci su bili „krizna“ 2009. godina kada je ostvaren snažan pad prihoda od 9,9%, te stagnacija i blaži pad prihoda u 2012. i 2013. godini, respektivno. U svim ostalim godinama zabilježen je rast prikupljenih prihoda na JR UNO (Grafikon 5). U 2006. godini je prikupljeno 4,12 mlrd KM neto prihoda od neizravnih poreza na JR UNO, a u 2019. godini je iznos neto naplaćenih prihoda uvećan za čak 58,7% (6,54 mlrd KM) u odnosu na 2006. godinu. Treba napomenuti da ovi iznosi ne uključuju zaostale uplate neizravnih poreza na račune entiteta, koji su u početnim godinama nakon uvođenja PDV-a bili značajniji.

² Odluka o utvrđivanju specifične i minimalne trošarine na cigarete i iznos trošarine na duhan za pušenje za 2020. godinu (Službeni glasnik BiH br. 80/19).

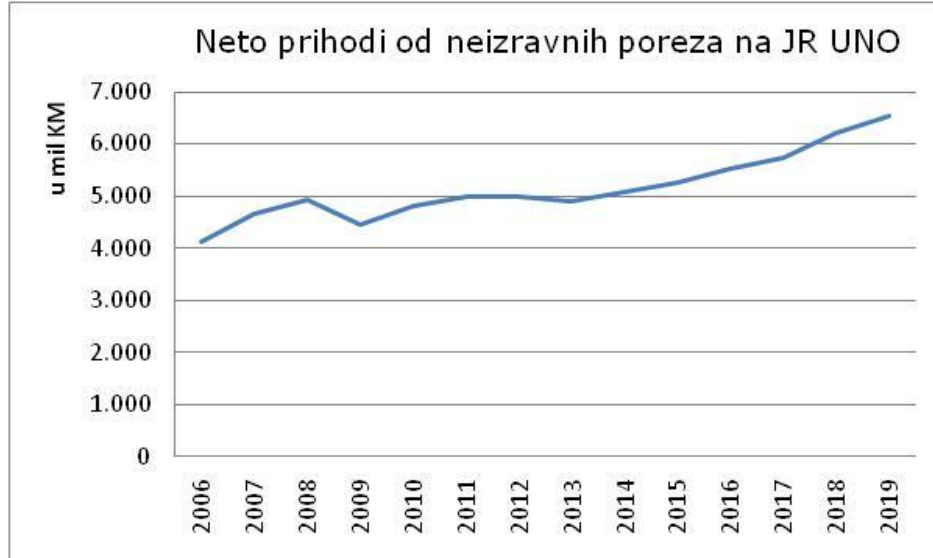
³ Treba napomenuti da se u parlamentarnoj proceduri nalaze izmjene Zakona o trošarinama, koje je Upravni odbor UNO usvojio u 2018. godini, a koje podrazumijevaju uvođenje trogodišnjeg moratorija na povećanje specifične trošarine na cigarete, počevši od 2019. U međuvremenu su usvojene Odluke o utvrđivanju specifične i minimalne trošarine na cigarete i iznosa trošarine na duhan za pušenje za 2019. i 2020. godinu prema važećem Zakonu. S obzirom da su dostignuti EU standardi u oporezivanju cigareta u 2019. godini navedene izmjene Zakona o trošarinama nisu više aktualne, te se očekuju određeni pravni koraci u skladu s time.

⁴ Nova politika je u primjeni od 01.08.2014. (Izmjene Zakona o trošarinama u BiH „Službeni glasnik BiH“ br. 49/14)

⁵ Novi Zakon o carinskoj politici ("Službeni glasnik BiH" br. 58/15) primjenjivaće se od 1.7.2021. godine ("Službeni glasnik BiH" br. 21/20), a do tog datuma se primjenjuje stari Zakon o carinskoj politici ("Službeni glasnik BiH" br. 57/04, 51/06, 93/08, 54/10 i 76/11). Izuzetak je članak 207. novog Zakona koji se primjenjuje od 25.04.2018.g.

Udio neizravnih poreza sa JR UNO u BDP-u je varirao proteklih godina (Tabela 2). Nakon pada ovog udjela sa 18,8% u 2008. godini na 17,1% u kriznoj 2009. godini, od 2010. godine se kreće u rasponu između 17,3% (2013) i 18,6% (2011). U 2018. godini je iznosio 18,3%. Udio neizravnih poreza sa JR UNO u ukupnoj potrošnji je također varirao, a od 2014. godine pokazuje neprekidni trend rasta. U 2018. godini je iznosio 19,4%

Grafikon 5. Neto prihodi od neizravnih poreza na JR UNO, 2006-2019

Izvor: Uprava za neizravno oprezivanje BiH, izračun OMA

Tabela 2. Udio prihoda od neizravnih poreza sa JR UNO u BDP-u i ukupnoj potrošnji

(u %)	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
BDP	19,5	19,8	18,8	17,1	18,5	18,6	18,1	17,3	17,9	17,7	17,9	17,7	18,3
C	18,4	19,2	17,9	16,5	17,6	17,7	17,4	16,9	17,3	17,8	18,4	18,6	19,4

Izvor: Kalkulacija na osnovu podataka UNO i BHAS⁶

1.3.1. Naplata u 2019. godini

Pregled neto naplate neizravnih poreza (Grafikon 5) pokazuje da je u 2019. naplaćen rekordni iznos prihoda od neizravnih poreza od osnutka UNO u iznosu od 6.541,8 mil KM, a stopa rasta je iznosila 5,2%. Pregled kvartalne naplate⁷ pokazuje da je najviši rast prihoda ostvaren u prvom kvartalu, kada je iznosio čak 7,2%. Potrebno je naglasiti da naplata u siječnju 2019. godine uključuje i efekte izmjene Zakona o trošarinama iz 2018. godine, budući da se povećanje stope putarine primjenjuje od 1.2.2018. godine. Nevedeni efekti su doprinijeli sa 1,4 postotna boda rastu prihoda u prvom kvartalu 2019.g., a sa 0,3 postotna boda ostvarenoj stopi rasta neto naplate na razini cijele 2019. godine. Osim efekata zakonskih izmjena, stopa rasta u prvom kvartalu rezultat je: rasta potrošnje, stabilizacije i rasta potrošnje derivata, te politike duhanskih kompanija koje su snosile dio dodatnog poreznog opterećenja (rast specifične trošarine na cigarete i rezani duhan od 1.1.2019.g.) na teret vlastite dobiti. U drugom kvartalu 2019. godine ostvarena je stopa rasta neto naplate od svega 2,3%. Niska stopa rasta prihoda posljedica je snažnog pada prihoda u lipnju, prvenstveno PDV-a. Loša naplata PDV-a u lipnju dijelom je ublažena rastom prihoda od trošarina na duhanske prerađevine, kao rezultat daljeg odlaganja

⁶ BDP prema rashodovnom principu, Agencija za statistiku BiH, Tematski bilten 01, veljača 2020.

⁷ Usporedba određenog kvartala iz 2019. sa odgovarajućim kvartalom iz 2018. godine (YoY growth)

prevaljivanja dodatnog poreznog tereta na maloprodajne cijene, te najave korekcije cijena u srpnju. U trećem kvartalu ponovo je ostvaren snažan rast prihoda od 6,4%, kao rezultat značajnog rasta neto prihoda od PDV-a i trošarina na duhan. Na početku četvrtog kvartala zabilježena je stagnacija prihoda zbog slabije naplate skoro svih vrsta neizravnih poreza. Međutim, snažna naplata skoro svih kategorija prihoda u prosincu donijela je visoke efekte i rast od 4,8% na razini kvartala.⁸

1.3.2. Naplata u razdoblju siječanj-ožujak 2020.g.

Ukupni prihodi

Prema preliminarnom izvještaju o gotovinskom toku na JR UNO je u ožujku 2020. naplaćeno 651,5 mil KM bruto prihoda od neizravnih poreza, što predstavlja povećanje od 23,2 mil KM ili 3,7% u odnosu na ožujak 2019. Međutim, zbog povećanih isplata povrata PDV-a, koji su isplate u ožujku 2019. premašili za 4 mil KM, u konačnici je neto naplata bila veća za 19,2 mil KM, odnosno za 3,8%. Na razini prvog kvartala 2020. godine bruto naplata je iznosila 1,882 mlrd KM. To je istodobno i rekordna bruto naplata u prvom kvartalu od uspostave UNO. U prvom kvartalu 2020. isplate povrata su bile veće za 5,5 mil KM u odnosu na prvi kvartal 2019., što je umanjilo efekte bruto naplate. U konačnici neto naplata prihoda od neizravnih poreza je bila veća za 64,6 mil KM od naplate u prvom kvartalu 2019, odnosno veća za 4,4%.

Grafikon 6. Promjene u naplati neizravnih poreza

Izvor: Uprava za neizravno oprezivanje BiH, izračun OMA

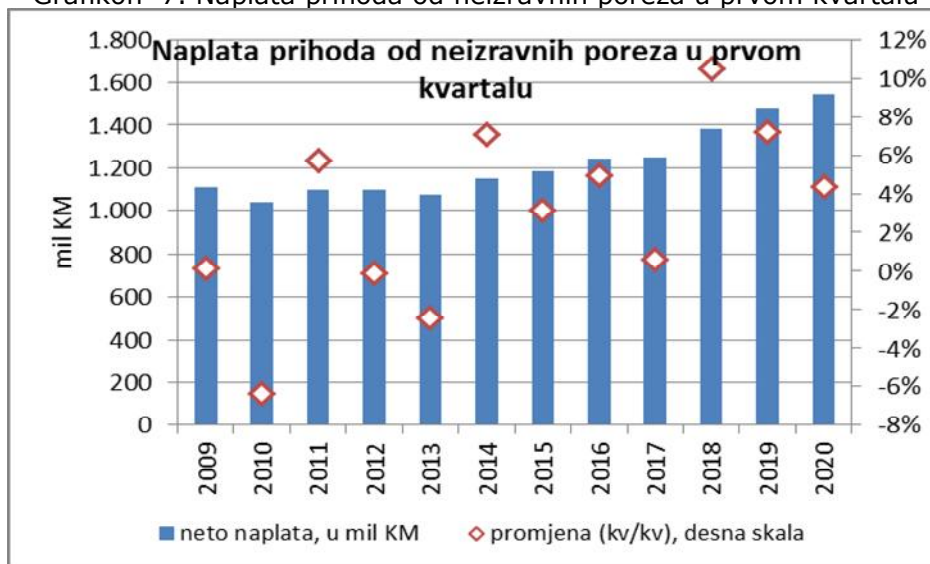
Rastom naplate prihoda od neizravnih poreza od 4,4% u prvom kvartalu 2020. nastavljen je trend pozitivnog kvartalnog rasta iz prethodnog razdoblja (Grafikon 6). No, na Grafikonu 7 primjećuje se silazni trend, što je i očekivano iz nekoliko razloga. U prethodne dvije godine naplata prihoda od neizravnih poreza je bila pod utjecajem izmjena Zakona o trošarinama u dijelu oporezivanja putarinom, što je donijelo visoku stopu rasta u prvom kvartalu 2018. (preciznije: u veljači i ožujku 2018⁹) i nešto nižu stopu rasta u prvom kvartalu 2019. godini (preciznije: u siječnju 2019). U

⁸ Opširnije o naplati u 2019. godini u Antić, D. „Naplata prihoda od neizravnih poreza u 2019. godini“, OMA Bilten 176/177, ožujak/travanj 2020, www.oma.uino.gov.ba.

⁹ Izmjene Zakona o trošarinama se primjenjuju od 1.2.2018.godine, tako da su se efekti izmjena odrazili na naplatu prihoda od neizravnih poreza u razdoblju veljača-prosinac 2018, odnosno siječanj 2019.

prvom kvartalu 2020. ispoljili su se i negativni efekti pandemije korona virusa na ekonomiju BiH i potrošnju građana, što je umanjilo stopu rasta (Grafikon 7).

Grafikon 7. Naplata prihoda od neizravnih poreza u prvom kvartalu

Izvor: Uprava za neizravno oprezivanje BiH, izračun OMA

U cjelini se može zaključiti da, ukoliko se zanemari pad prihoda u četvrtom kvartalu 2017.godine, koji je bio dijelom posljedica odlaganja isplate povrata, pozitivan kvartalni rast naplate prihoda od neizravnih poreza traje u kontinuitetu od polovice 2014. godine (Grafikon 6).

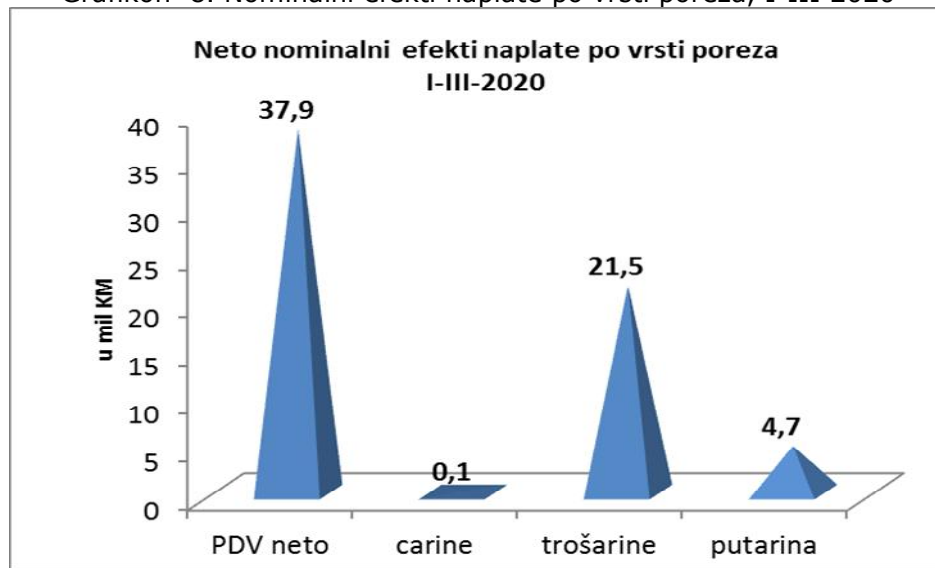
Usporedba nominalne naplate prihoda od neizravnih poreza u prvom kvartalu 2020. u odnosu na prvi kvartal prethodne godine ukazuje na zaključak da je i pored visokih isplata povrata neto naplata prihoda od neizravnih poreza u nominalnom iznosu bila najuspješnija od uspostave UNO (Grafikon 7).

Analiza po vrstama prihoda

Najveći nominalni rast prihoda od neizravnih poreza u prvom kvartalu ostvaren je na PDV-u (+37,9 mil KM), te na prihodima od trošarina (+21,5 mil KM) – Grafikon 8.

U prvom kvartalu je naplaćeno i 15,1 mil KM prihoda, koji, budući da nisu usklađeni u IT sustavu UNO, nisu mogli biti uzeti u obzir u analizi naplate po prihodima.

Grafikon 8. Nominalni efekti naplate po vrsti poreza, I-III 2020

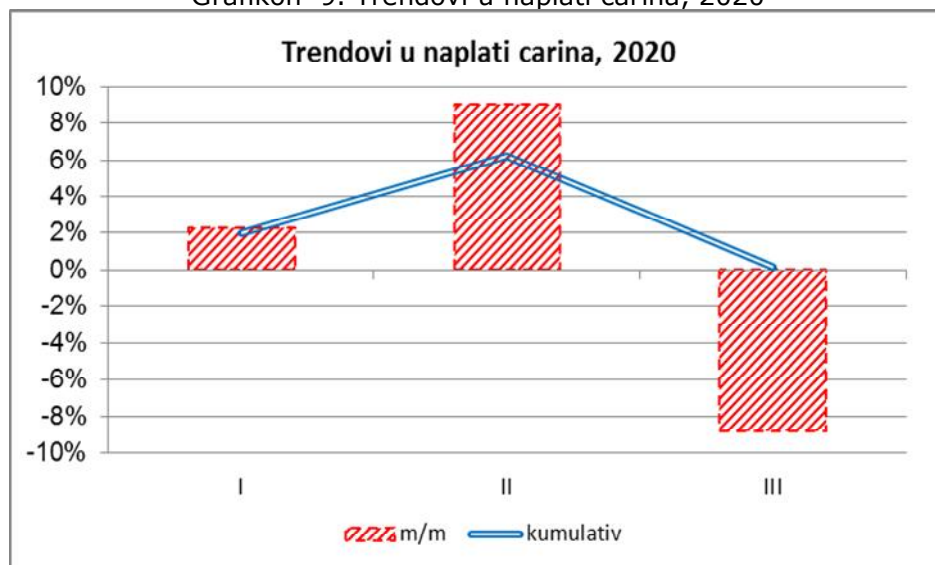

Izvor: Uprava za neizravno oprezivanje BiH, izračun OMA

Carine

Pozitivan trend u naplati prihoda od carina iz drugog polugodišta 2019., kojeg su karakterizirale skromne stope rasta, nastavljen je i u prvom kvartalu 2020. Rast prihoda od carina determiniran je kretanjem uvoza roba iz EU u dijelu koji je pod režimom carina i uvoza roba iz trećih zemalja. Pojava epidemije korona virusa prvo je negativno djelovala na uvoz iz Kine i ostalih azijskih zemalja, a potom njena globalna ekspanzija u pandemiju i na robnu razmjenu sa EU i ostalim razvijenim zemljama svijeta. Kao posljedica zatvaranja granica u cilju sprječavanja „uvoza“ virusa došlo je do značajnog smanjenja robne razmjene u ožujku 2020, što je rezultiralo i padom prihoda od carina od 8,9% (Grafikon 9).

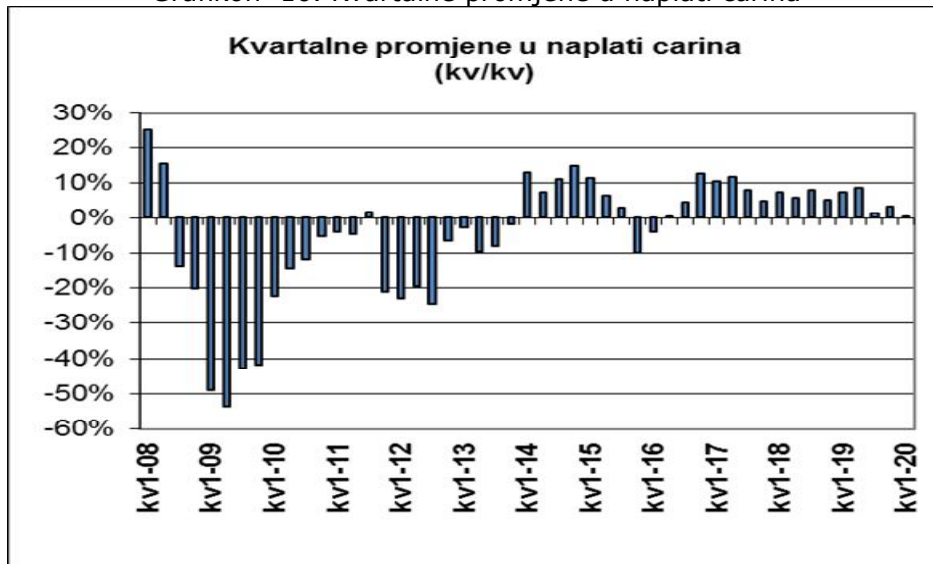
Grafikon 9. Trendovi u naplati carina, 2020

Izvor: Uprava za neizravno oprezivanje BiH, izračun OMA

Loša naplata carina u ožujku je skoro anulirala pozitivna kretanja u naplati carina u prva dva mjeseca 2020., te je u konačnici ostvaren skromi rast na razini kvartala od 0,2% (Grafikon 10). To je, ujedno, i najniža stopa kvartalnog rasta od polovice 2016. godine.

Grafikon 10. Kvartalne promjene u naplati carina

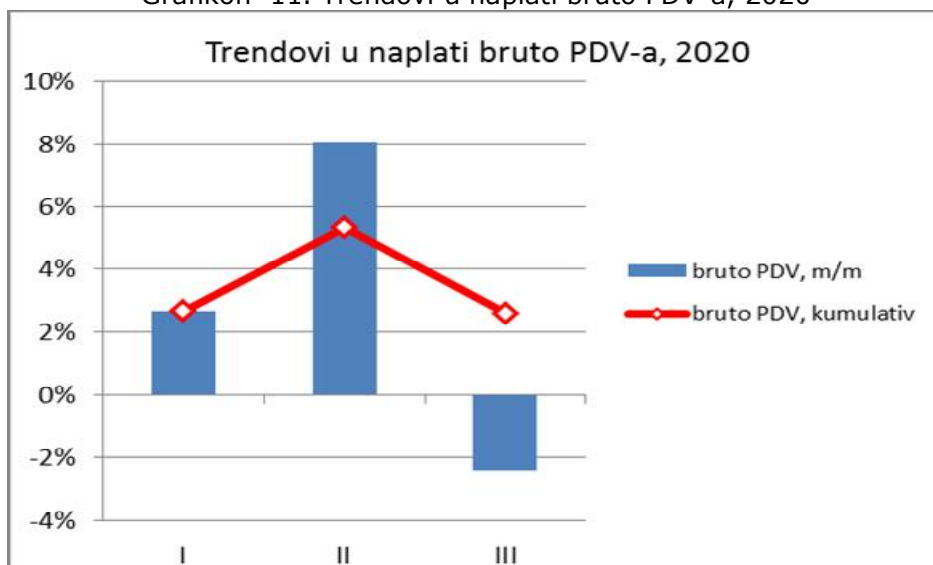

Izvor: Uprava za neizravno oprezivanje BiH, izračun OMA

PDV

Protekla godina je donijela neobičajeno visok rast naplate PDV-a, ali kako se približavao konac godine stopa rasta se smanjivala, tako da je na razini godine bio ostvaren rast od 4,8%. U prvom kvartalu 2020. nastavljen je trend pozitivnog rasta PDV-a, zahvaljujući, na prvom mjestu, pozitivnim trendovima u isplati povrata PDV-a. Bruto naplata PDV-a je bila oscilatorna, što je rezultovalo skromnijom stopom rasta u odnosu na prvi kvrtal prethodne godine od 2,6% (Grafikon 11).

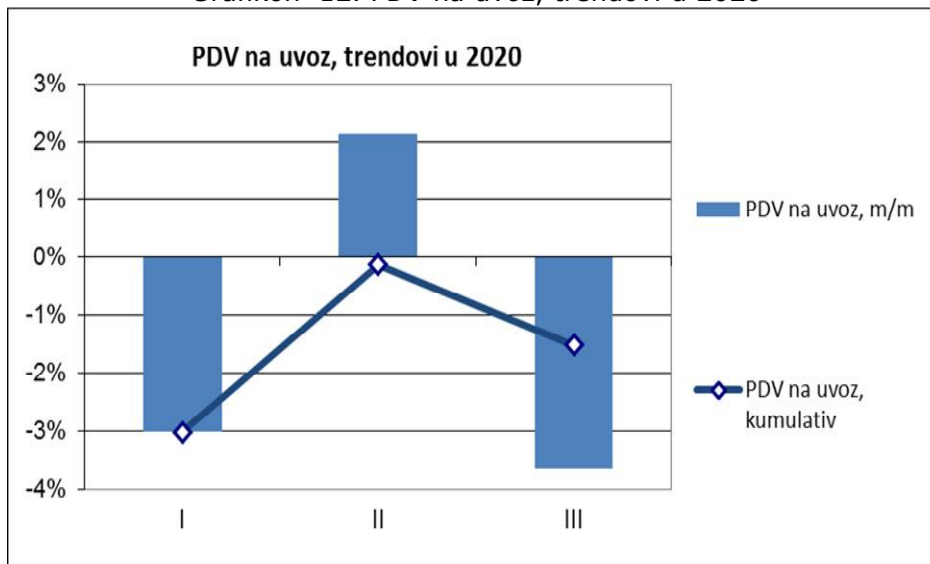
Grafikon 11. Trendovi u naplati bruto PDV-a, 2020

Izvor: Uprava za neizravno oprezivanje BiH, izračun OMA

Kretanje bruto PDV-a u prvom kvartalu 2020. velikim dijelom je posljedica oscilacija u naplati PDV-a na uvoz, koji je imao negativne stope rasta u siječnju i ožujku (Grafikon 12). Pad naplate u ožujku od 3,7% je povećao kumulativni pad na 1,5%.

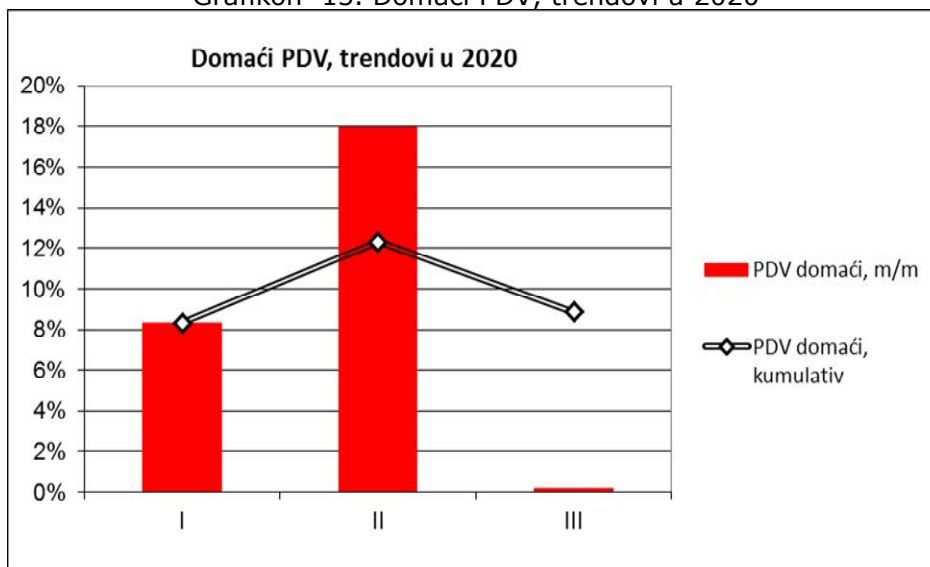
Grafikon 12. PDV na uvoz, trendovi u 2020

Izvor: Uprava za neizravno oprezivanje BiH, izračun OMA

S druge strane, zabilježene su i snažne oscilacije u naplati domaćeg PDV-a, čak do +18% u veljači, no, mjesečne stope rasta su se ipak zadržale u pozitivnoj zoni rasta, što je u konačnici donijelo visok kvartalni rast od 8,9% (Grafikon 13). Nakon konačnog izvještaja UNO za ožujak 2020. mogu se očekivati i više stope rasta domaćeg PDV-a, kako u ožujku, tako i na razini kvartala.

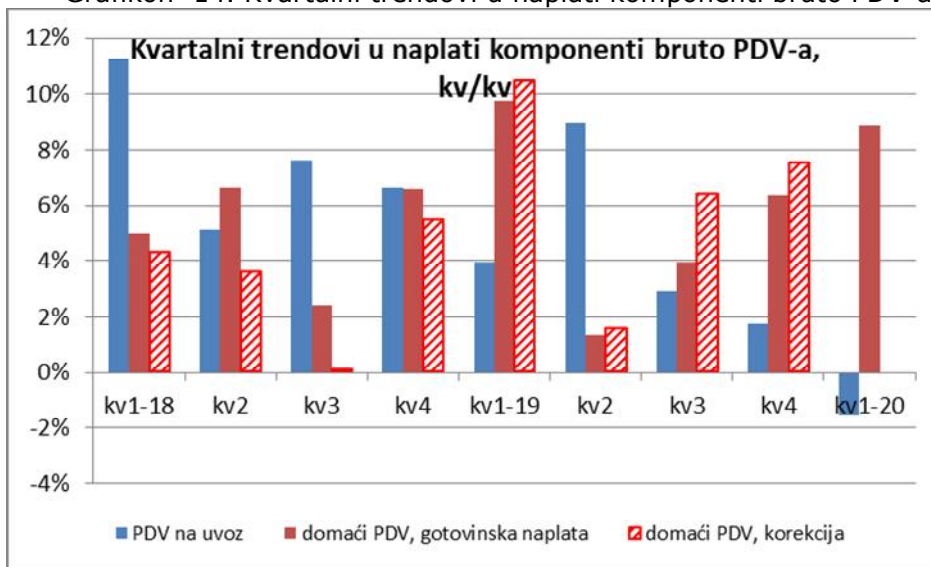
Grafikon 13. Domaći PDV, trendovi u 2020

Izvor: Uprava za neizravno oprezivanje BiH, izračun OMA

Kvartalna usporedba komponenti bruto PDV-a ukazuje na opadajući trend u naplati PDV-a na uvoz u posljednja tri kvartala, te, suprotno tome, rastući trend u naplati domaćeg PDV-a (Grafikon 14). Potrebno je napomenuti da je naplata domaćeg PDV-a u 2018. bila precijenjena zbog neto gotovinskog izvještavanja o kompenzacijama obveza za trošarinu i putarine sa PDV kreditom, te, posljedično, potcijenjena u 2019. zbog više statističke osnovice iz 2018., što je zahtijevalo korekcije da bi se dobila stvarna naplata domaćeg PDV-a u te dvije godine (Grafikon 14, „domaći PDV, korekcija“).

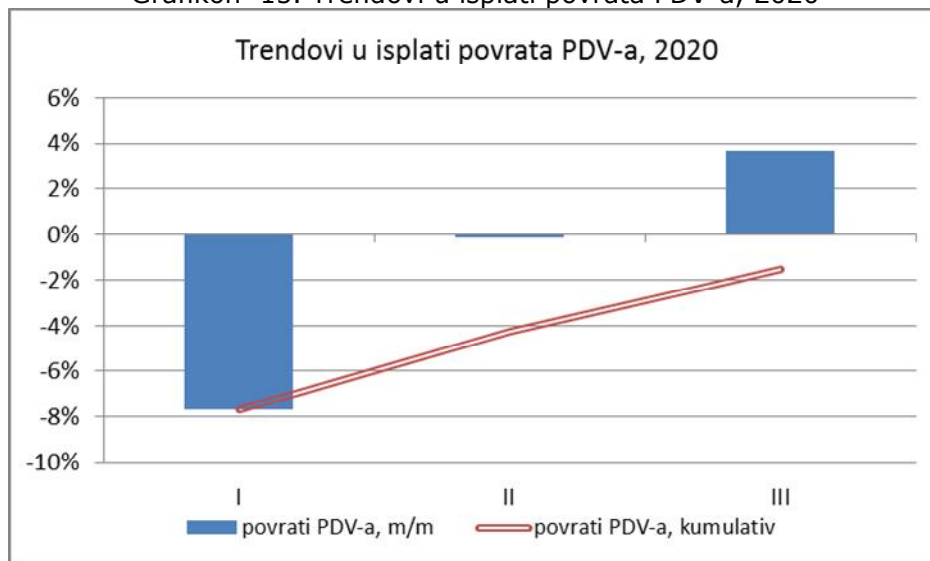
Grafikon 14. Kvartalni trendovi u naplati komponenti bruto PDV-a

Izvor: Uprava za neizravno oprezivanje BiH, izračun OMA

Usporedba isplate povrata PDV-a u prvom kvartalu u 2020.g. sa prvim kvartalom 2019. ukazuje na smanjenje povrata obveznicima od 5,7% ili 18 mil KM, dok je povrata međunarodnim projektima isplaćeno 13,8 mil KM više.

Grafikon 15. Trendovi u isplati povrata PDV-a, 2020

Izvor: Uprava za neizravno oprezivanje BiH, izračun OMA

Pregled mjesečnih isplata povrata ukazuje na naglo poboljšanje u veljači i ožujku, što može biti rezultat smanjenja izvoza, a time i povrata po tom osnovu, te smanjenje nabavki za investicije (Grafikon 15).

Pregled kvartalnih trendova isplate povrata PDV-a pokazuje velike oscilacije, s tim da su u posljednja tri kvartala ostvareni pozitivni trendovi. U prvom kvartalu 2020. isplate povrata su bile manje za 1,5% u odnosu na prvi kvartal 2019. (Grafikon 16).

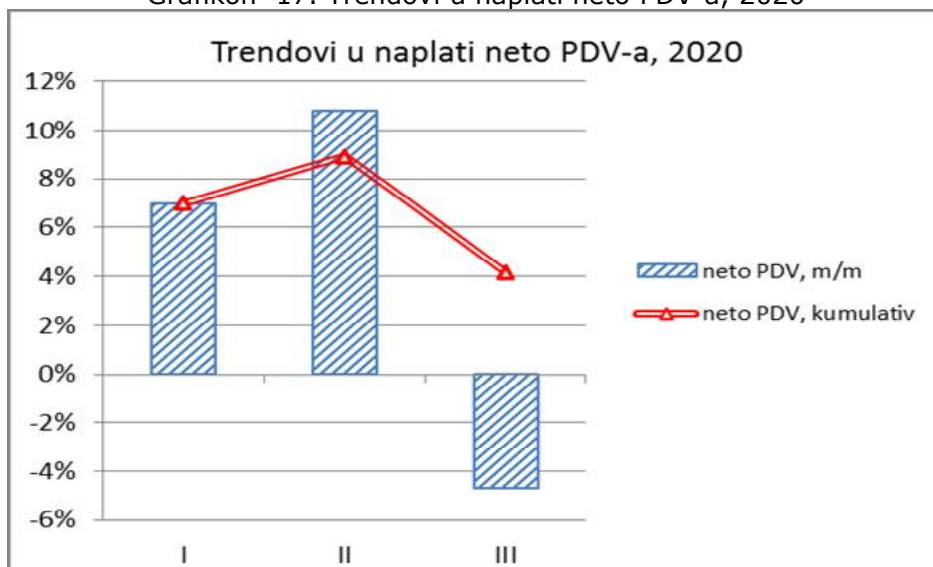
Grafikon 16. Kvartalne promjene u isplatama povrata PDV-a

Izvor: Uprava za neizravno oprezivanje BiH, izračun OMA

Istodobno se prosječna stopa izdvajanja iz bruto PDV-a za isplatu povrata u prvom kvartalu 2020. zadržala na razini izdvajanja u 2019.

Grafikon 17. Trendovi u naplati neto PDV-a, 2020

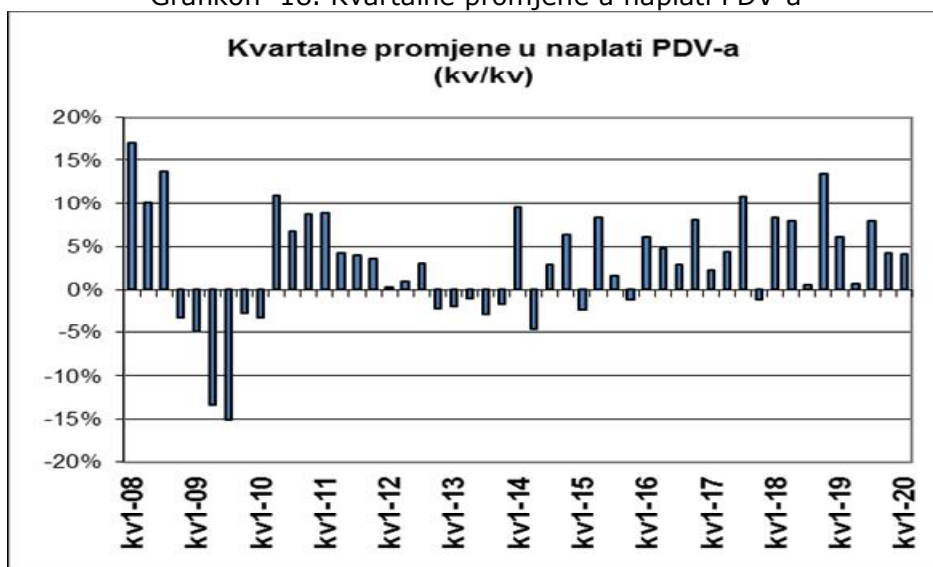

Izvor: Uprava za neizravno oprezivanje BiH, izračun OMA

Pozitivna kretanja kod isplata povrata imala su snažan pozitivni efekat na neto naplatu PDV-a. Međutim, pad bruto naplate u ožujku nije mogao biti kompenziran padom isplata povrata, te je u ožujku ostvaren pad neto PDV-a od 4,7% (Grafikon 17).

Lošija naplata PDV-a u ožujku smanjila je stopu rasta u prvom kvartalu 2020. na 4,2%. Iz pregleda kvartalnih trendova u naplati neto PDV-a može se uočiti da pozitivna kretanja u naplati PDV-a traju već četiri godine u kontinuitetu, sa iznimkom pada u četvrtom kvartalu 2017., koji je, velikim dijelom, bio posljedica prolongiranja isplate povrata iz prethodnih mjeseci zbog sprovođenja opsežnih kontrola povrata od strane UNO (Grafikon 18). S obzirom da je prema preliminarnom izvještaju UNO privremeno ostalo neusklađeno 15,1 mil KM može se očekivati ublažavanje stope negativnog rasta u ožujku, a time i poboljšanje stope rasta neto PDV-a u prvom kvartalu 2020.

Grafikon 18. Kvartalne promjene u naplati PDV-a

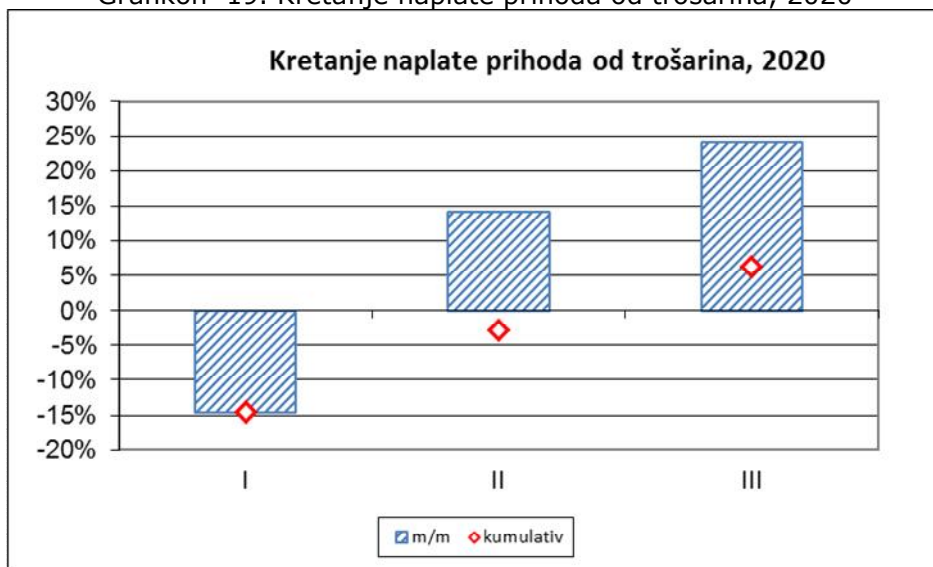
Izvor: Uprava za neizravno oprezivanje BiH, izračun OMA

Trošarine i putarina

Za razliku od prihoda od PDV-a i carina naplata prihoda od trošarina u prvom kvartalu 2020 ima rastući trend. Nakon lošije naplate u siječnju 2020, koja je bila očekivana zbog povlačenja znatno veće količine trošarinskih markica za cigarete koncem 2019., u veljači i ožujku je ostvaren rast od 14,1% i 24,2%, respektivno, što je rezultiralo rastom od 6,2% na razini prvog kvartala (Grafikon 19).

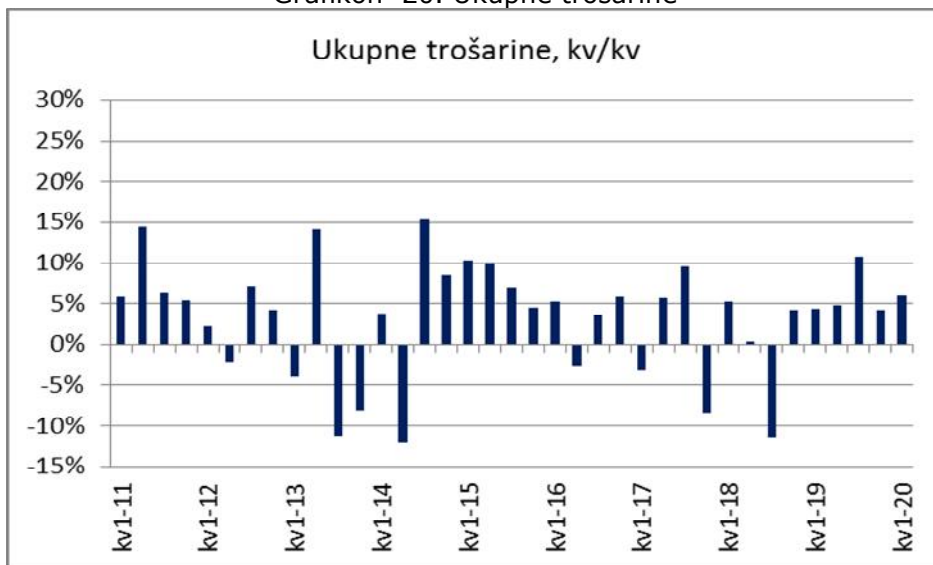
Grafikon 19. Kretanje naplate prihoda od trošarina, 2020

Izvor: Uprava za neizravno oprezivanje BiH, izračun OMA

Kvartalni pregled pokazuje kontinuirani pozitivni trend u naplati trošarina u posljednjih šest kvartala (Grafikon 20).

Grafikon 20. Ukupne trošarine

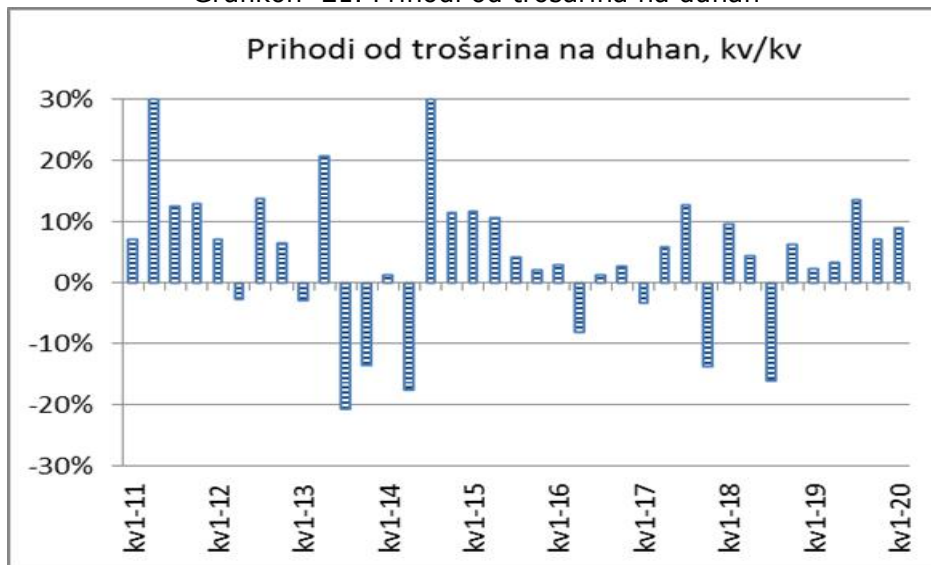

Izvor: Uprava za neizravno oprezivanje BiH, izračun OMA

Glavni faktor rasta prihoda od trošarina jeste poslovna politika malobrojnih velikih duhanskih kompanija. Prihodi od trošarina na duhan imaju veliki značaj za kretanja ukupne naplate neizravnih poreza u BiH¹⁰. Nakon snažnog pada naplate trošarina na duhanske prerađevine u siječnju 2020. od 19,5% u veljači je ostvaren rast prihoda od 21,5%, a u ožujku čak 37,1%. Visok rast naplate trošarina u ožujku je donio kvartalni rast prihoda od trošarina na duhanske prerađevine od 9% (Grafikon 21).

¹⁰ Uključujući i PDV-e tri velike duhanske kompanije uplate 16% ukupnih prihoda od neizravnih poreza.

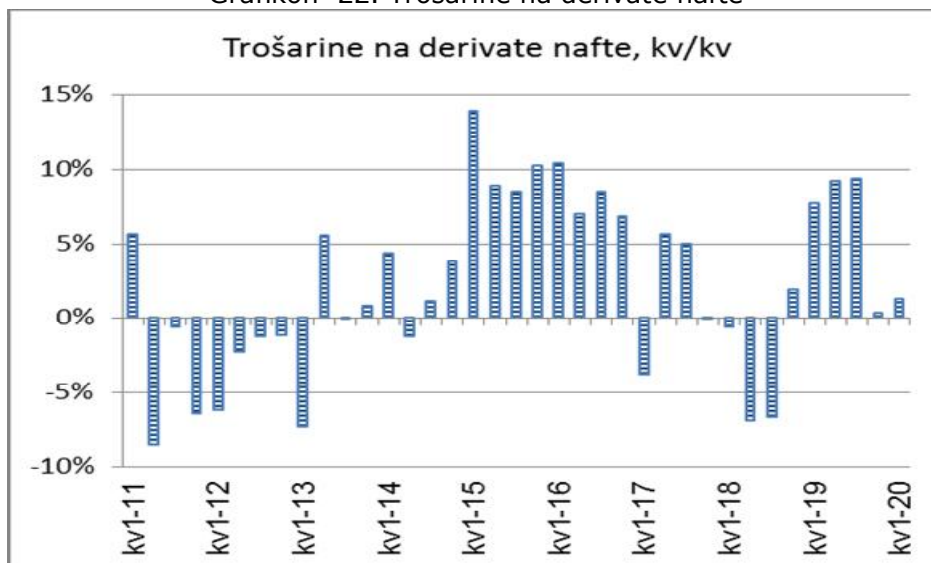
Grafikon 21. Prihodi od trošarina na duhan

Izvor: Uprava za neizravno oprezivanje BiH, izračun OMA

U prvom kvartalu je zabilježen rastući trend i u naplati trošarina na derivate nafte. Nakon pada prihoda u siječnju od 2,9%, u veljači i ožujku 2020. je ostvaren rast od 2,5% i 4,1%, respektivno. Uzlazni trend u naplati je donio i kvartalni rast prihoda od trošarina na derivate nafte od 1,3% (Grafikon 22).

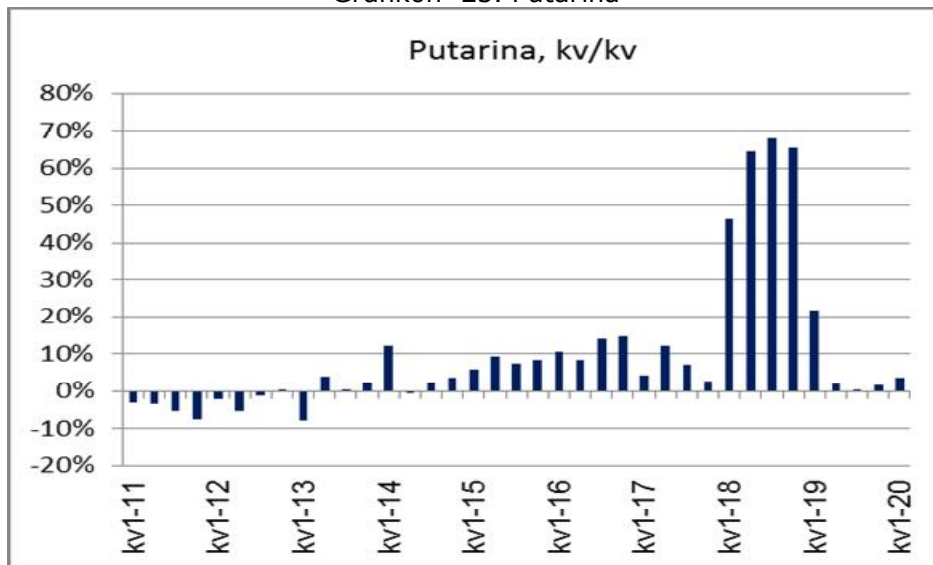
Grafikon 22. Trošarine na derivate nafte

Izvor: Uprava za neizravno oprezivanje BiH, izračun OMA

Povećanje stope putarine na derivate nafte od 1.2.2018. donijelo je enorman rast prihoda od putarine u 2018. godini, te skromnije efekte u prvom kvartalu 2019. (Grafikon 23). Nakon nižih stopa rasta u većem dijelu 2019. u prvom kvartalu 2020. je ostvaren rast od 3,5%.

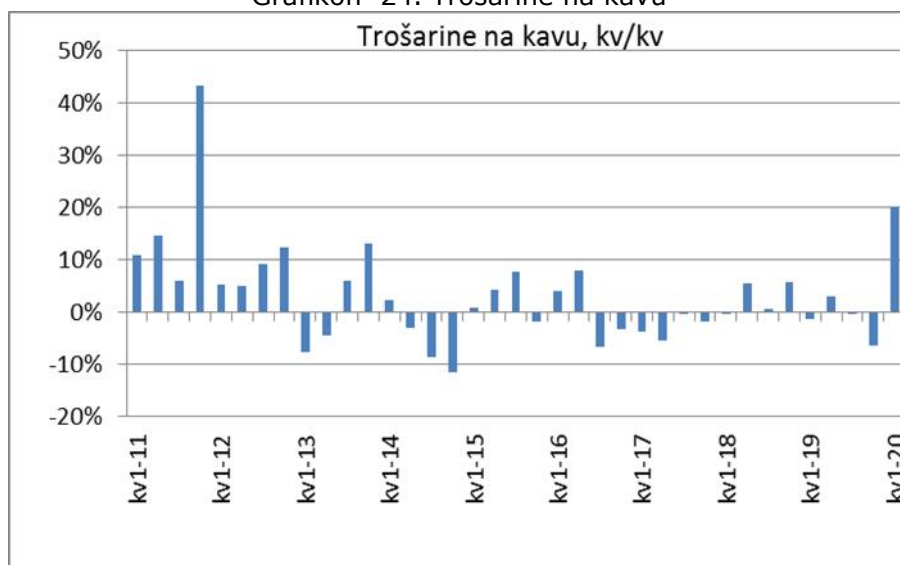
Grafikon 23. Putarina

Izvor: Uprava za neizravno oprezivanje BiH, izračun OMA

Nakon negativnih stopa rasta naplate prihoda od trošarina na kavu u posljednja četiri kvartala u prvom kvartalu 2020. ostvaren je rast od 20%, kao rezultat enormnog rasta naplate trošarina na kavu u ožujku od 60,1% (Grafikon 24).

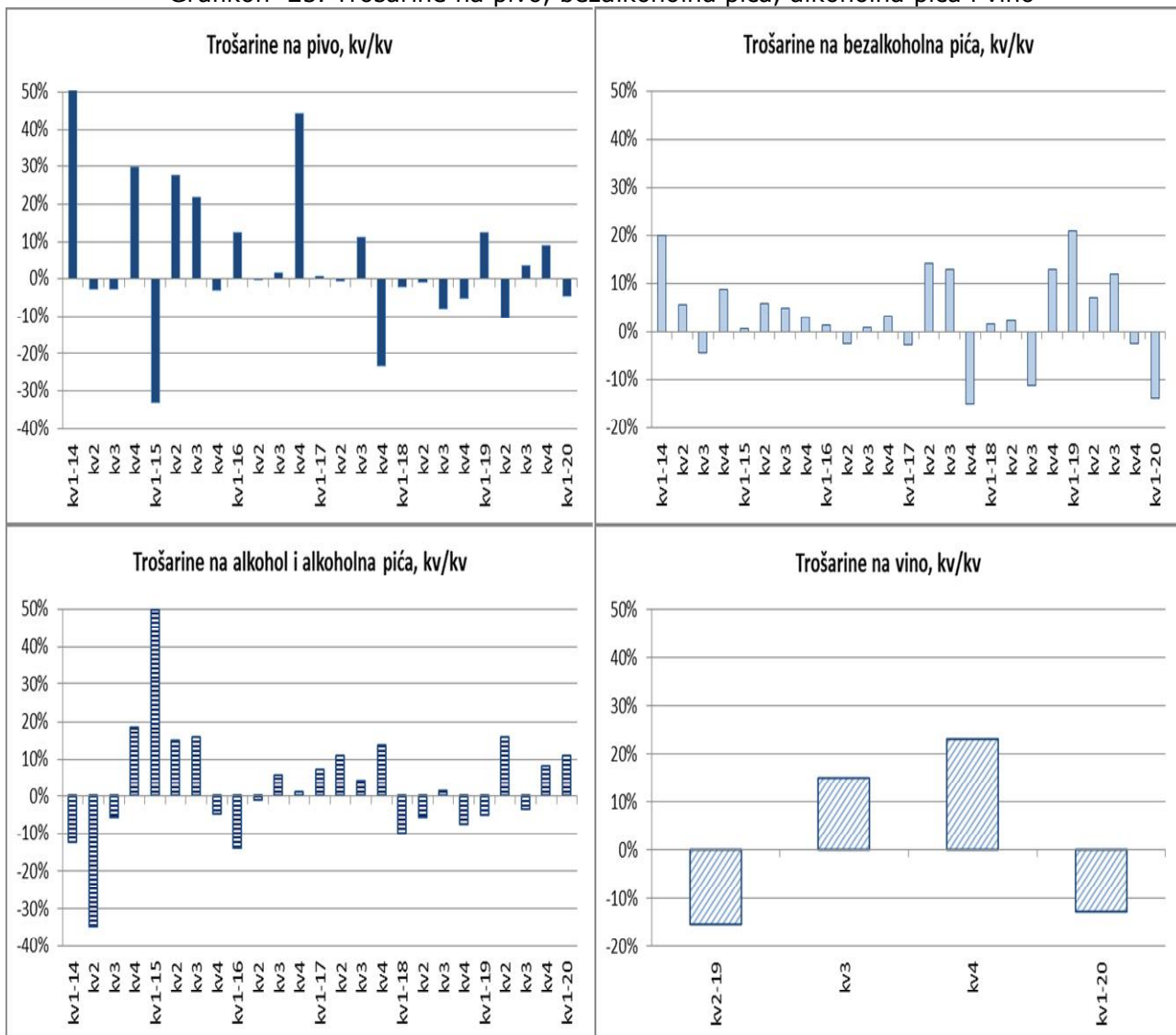
Grafikon 24. Trošarine na kavu

Izvor: Uprava za neizravno oprezivanje BiH, izračun OMA

U prvom kvartalu 2020. ostvaren je pad u naplati prihoda od trošarina na vino od 13%, te pad prihoda od trošarina na bezalkoholna pića od 13,9%, čime su dodatno pogoršani negativni trendovi iz četvrtog kvartala 2019 (Grafikon 25).

Grafikon 25. Trošarine na pivo, bezalkoholna pića, alkoholna pića i vino

Izvor: Uprava za neizravno oprezivanje BiH, izračun OMA

S druge strane, nastavljaju se pozitivni trendovi u naplati trošarina na alkohol i alkoholna pića iz 2019. Naplata trošarina je bila veća za 10,8% u odnosu na prvi kvartal 2019. Nakon dva kvartala pozitivnog rasta u prvom kvartalu 2020. ostvaren je pad prihoda od trošarina na pivo od 4,4%. Osnovni faktor pada je viša osnovica iz 2019. koja je uključivala i naplatu starog duga. Isključivanje duga iz osnovice rezultira kvartalnim rastom naplate trošarina na pivo od 6,5%.

2. Projekcije prihoda od neizravnih poreza 2020-2023

Projekcije prihoda za razdoblje 2020-2023 dostupne su u Tabeli 3. Kako bi se osigurala uporedivost projektiranih i naplaćenih prihoda od neizravnih poreza, projekcije prihoda od neizravnih poreza prikazane su na gotovinskoj osnovi u skladu sa izvještajima UNO o naplati po vrstama prihoda.

U Tabeli 4. su prikazane projekcije prihoda u % BDP-a.

Tabela 3. Projekcije prihoda od neizravnih poreza u mil KM (2020-2023), travanj 2020. godine

Vrsta prihoda (neto)	u mil KM					Projektirana stopa rasta			
	Izvrš.	Projekcija				2020	2021	2022	2023
	2019	2020	2021	2022	2023				
PDV	4.022,4	3.944,8	4.066,5	4.209,3	4.363,1	-1,9%	3,1%	3,5%	3,7%
Trošarine	1.533,3	1.515,5	1.564,5	1.612,1	1.661,7	-1,2%	3,2%	3,0%	3,1%
Carine	300,6	293,1	307,8	329,0	355,7	-2,5%	5,0%	6,9%	8,1%
Putarina	650,2	629,0	652,9	671,7	691,9	-3,3%	3,8%	2,9%	3,0%
Ostalo	35,3	31,8	32,1	32,5	32,8	-10,0%	1,1%	1,1%	1,1%
Ukupno	6.541,8	6.414,2	6.623,9	6.854,6	7.105,2	-2,0%	3,3%	3,5%	3,7%
Namjenska putarina *)	-406,2	-393,1	-408,1	-419,8	-432,4	-3,2%	3,8%	2,9%	3,0%
Sredstva za raspodjelu	6.135,6	6.021,1	6.215,8	6.434,8	6.672,8	-1,9%	3,2%	3,5%	3,7%

Napomene:

*) Namjenska putarina je do 1.2.2018. iznosila 0,10 KM/litar derivata nafte, namijenjen u cijelosti za izgradnju autocesta, a od 1.2.2018. 0,25 KM/litar derivata nafte, za izgradnju autocesta (0,20 KM/litri) i izgradnju i rekonstrukciju ostalih puteva (0,05 KM/litri).

**) Iznos raspoređene namjenske putarine u 2019. godini prema odredbama Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o uplatama na Jedinstveni račun i raspodjeli prihoda¹¹ ne odgovara u potpunosti iznosu prikupljene namjenske putarine prikazane u Tabeli 3 (406,2 mil KM) zbog primjene novog modela raspodjele prikupljene namjenske putarine od 1.2.2018. prema kojem se raspodjela ne vrši na dnevnoj bazi, nego naknadno, po završetku mjeseca za prethodni mjesec na temelju preliminarnog/konačnog izvještaja UNO o naplaćenim prihodima po vrstama. Raspodjela namjenske putarine od 0,10 KM/litar derivata po starom modelu dnevne raspodjele okončana je 31.1.2018., a raspodjela namjenske putarine od 0,25 KM/litar derivata entitetima i Brčko Distriktu prema novom modelu započela je tek u ožujku 2018. godine.

Tabela 4. Projekcije prihoda od neizravnih poreza u % BDP-a (2020-2023)

Vrsta prihoda (neto)	u % BDP-a				
	Izvršenje	Projekcija			
	2019	2020	2021	2022	2023
PDV	11,4%	11,3%	11,2%	11,1%	11,0%
Trošarine	4,3%	4,3%	4,3%	4,2%	4,2%
Carine	0,9%	0,8%	0,8%	0,9%	0,9%
Putarina	1,8%	1,8%	1,8%	1,8%	1,7%
Ostalo	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%	0,1%
UKUPNO	18,5%	18,4%	18,2%	18,0%	17,8%
Namjenska putarina	-1,1%	-1,1%	-1,1%	-1,1%	-1,1%
SREDSTVA ZA RASPODJELU	17,3%	17,3%	17,1%	16,9%	16,8%

Izvor podataka za BDP: Projekcije DEP-a (Makroekonomske projekcije 2020-2023, travanj 2020), BDP po rashodnom pristupu

2.1. Projekcije za 2020. godinu

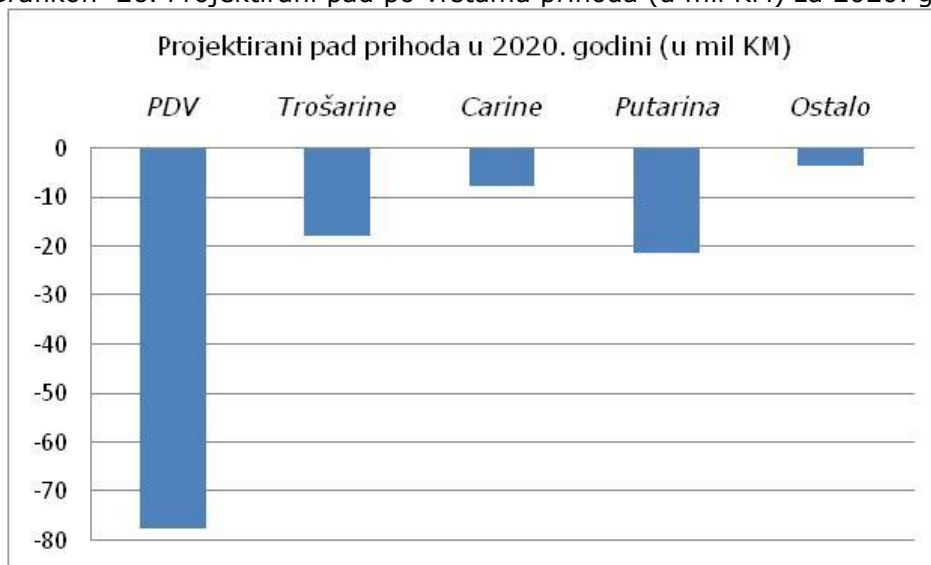
U prvom kvartalu 2020. neto naplata prihoda od neizravnih poreza je bila veća za 64,6 mil KM od naplate u prvom kvartalu 2019, odnosno za 4,4%. Ostvarena stopa rasta u prvom kvartalu je čak za 1,4 p.p. veća od projektirane stope godišnjeg rasta za 2020. godinu u projekcijama OMA iz listopada 2019. S obzirom na trenutnu situaciju uzrokovanu pandemijom virusa korona, a na

¹¹ Službeni glasnik BiH br. 91/17

osnovu projekcija makroekonomskih pokazatelja (DEP, travanj 2020), možemo biti sigurni da se pozitivni trendovi naplate iz prvog kvartala neće nastaviti u ostatku godine. Na osnovu bazne pretpostavke DEP-ovih projekcija da će kriza biti prevaziđena u drugoj polovici godine, možemo očekivati veliki pad prihoda u drugom kvartalu 2020., te postupni oporavak naplate u drugom polugodištu.

Projektirani iznos neto naplate prihoda od neizravnih poreza za 2020. godinu iznosi 6.414,2 mil KM što je za 2,0% manje nego u 2019. godini. Projektirani pad prihoda u apsolutnom iznosu iznosi 127,6 mil KM. Grafikon 26. prikazuje udio pojedinih vrsta prihoda u projektiranom apsolutnom padu u ukupnih prihoda (u mil KM).

Grafikon 26. Projektirani pad po vrstama prihoda (u mil KM) za 2020. god

Izvor: Projekcije OMA, travanj 2020.

2.1.1. PDV

Na osnovu podataka o naplati prihoda za prvi kvartal, projektiranih negativnih efekata krize uzrokovane pandemijom virusa korona i projekcija kretanja potrošnje, uvoza, i izvoza u 2020. godini, očekuje se naplata prihoda od PDV-a u iznosu od 3.944,8 mil KM, što je za 1,9% ispod naplate u prethodnoj godini. Projektirana stopa pada PDV-a je nešto veća od projektirane stope pada privatne potrošnje. Ovo je u skladu sa dugogodišnjim podacima o elastičnosti PDV prihoda u odnosu na privatnu potrošnju u BiH, te nalazom Studije MMF-a koja pokazuje da su promjene u naplati poreza više izražene nego promjene odgovarajuće osnovice iz nacionalnih računa.¹²

2.1.2. Trošarine i putarina

Projektirani iznos ukupnih prihoda od trošarina u 2020. godini iznosi 1.515,5 mil KM, što je za 17,8 mil KM ili 1,2% manje od ostvarenja u 2019.

¹² Sancak, Velloso and Xing, „Tax Revenue Response to Business Cycle”, IMF Working Paper, 2010

Prihodi od trošarina na derivate nafte i putarina

Prethodne dvije godine obilježile su snažne promjene na tržištu derivata nafte zbog efekata izmjena Zakona o trošarinama iz 2017. godine (u primjeni od 1.2.2018.g.)¹³. U navedenom razdoblju je došlo do značajnih promjena u strukturi osnovice trošarina¹⁴ na derivate nafte. Udio lož ulja u osnovici se, značajno smanjio, sa 5,0% u 2017. na 3,4% u 2019. godini. Udio kerozina, kao komponente sa nanižom zbirnom stopom oporezivanja trošarinom i putarinom, se povećao sa 1,4% na 2,1%.¹⁵ Uprkos nižoj stopi trošarine (0,3 KM/l), visok udio dizela u osnovici uz stabilne stope rasta potrošnje, doveo je do toga da je ova vrsta derivata generirala najveći iznos rasta prihoda od trošarina na derivate u razdoblju 2017-2019. Komponenta potrošnje bezolovnog benzina (kao i njegov udio u osnovici za trošarine) se smanjila, te je imala negativan utjecaj na stopu rasta prihoda u navedenom razdoblju. Ukupna osnovica za trošarine, odnosno količina oporezovanih derivata porasla je za svega 1,5% u navedenom razdoblju. Navedena stopa je dosta ispod procijenjene dvogodišnje stope rasta realnog BDP-a i potrošnje, a razloge možemo tražiti u rastu cijena derivata u promatranom razdoblju.¹⁶

Što se tiče prihoda od putarine, slika je dosta drugačija. U 2019. godini je naplaćeno čak 70,1% više prihoda nego u 2017. godini. Radi se o mutipliciranom efektu rasta stope oporezivanja od 60% i osnovice za oporezivanje od 6,3% u navedenom razdoblju.¹⁷ Promjene u strukturi osnovice, što se tiče komponenti koje su bile uključene u 2017., nisu imale utjecaja na efekte kao u slučaju trošarina, s obzirom na jedinstvenu stopu oporezivanja derivata putarinom. Izuzetak je proširenje osnovice na biogoriva i tečni naftni plin za pogon motornih vozila, koje je donijelo dodatne prihode.

Pandemija virusa korona donijela je dalje turbulencije na tržište derivata nafte. Karantini i izolacije, smanjenje poslovnih i privatnih putovanja, zabrane okupljanja, međugradskog prijevoza i kretanja zbog policijskog sata dovešće do bespovratnog gubitka prihoda od trošarina u razdoblju u kojem se sprovode restrikcije. U dokumentu „Makroekonomske projekcije za 2020-2023“, (DEP, travanj 2020) se pominju projekcije Europske centralne banke¹⁸ i Instituta za ekonomska istraživanja¹⁹ prema kojima se očekuju znatno niže cijene sirove nafte u 2020. godini u odnosu na 2019. godinu.

Tabela 5. Projekcije cijena sirove nafte, \$/barel (ECB i IFO)

	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.
ECB projekcije (12. ožujak)	64,0	56,4	55,6	55,4	n/a
IFO projekcije (8. travanj)	64,3	40,0	45,5	n/a	n/a

Izvor: ECB i IFO, preuzeto iz „Makroekonomske projekcije 2020-2023“, (DEP, travanj 2020)

¹³Izmjene politike trošarina na derivate nafte i putarine iz 2017. godine odnosile su se na: povećanje stope trošarine na lož ulje sa 0,30 na 0,45 KM/l; uvođenje trošarine na biogoriva i biotečnosti (0,30 KM/l); rast stope namjenske putarine sa 0,10 na 0,25 KM/l (uz razdvajanje stopa i sredstava prema namjeni za autoceste i druge puteve); te promjene obuhvata osnovice za putarinu u smislu uključivanja u osnovicu biogoriva i biotečnosti, te tečnog naftnog plina za pogon motornih vozila („Službeni glasnik BiH“ 91/17)

¹⁴ Pojam „osnovica“ podrazumijeva količine izračunate od strane OMA. Za trošarine uključuje količinu uvezenih derivata nafte i biogoriva i količinu domaćih derivata i biogoriva stavljenih u promet. Količine iz trošarinskih prijava uzete sa vremenskim pomakom $m-1$, kako bi osnovica bila ispravno prikazana u skladu sa odredbama Zakona o nastanku obveze i plaćanju trošarine.

¹⁵ Treba imati u vidu da ove dvije kategorije derivata nisu mogle imati značajniji utjecaj na kretanje ukupne osnovice i prihoda, s obzirom na njihov nizak ponder u osnovici.

¹⁶ U 2019. godini je naplaćeno 2,7% više neto prihoda od trošarina na derivate nafte nego u 2017. godini (korigirani iznos koji u obzir uzima naplaćene prihode od trošarina preko potraživanja po osnovu PDV-a).

¹⁷ Razlozi višeg rasta osnovice nego u slučaju trošarina su: (1) smanjenje potrošnje lož ulja, što je i bio jedan od ciljeva izmjena Zakona, kroz smanjenje zlouporaba u korištenju lož ulja kao pogonskog goriva; (2) proširenje osnovice za putarinu na tečni naftni plin, koji nije bio uključen u osnovicu za putarinu u 2017. godini; (3) pad realizacije oslobođenog dizel goriva koje se koristi za potrebe rudnika, termoelektrana i željeznica u navedenom razdoblju.

¹⁸ ECB, https://www.ecb.europa.eu/pub/projections/html/ecb.projections202003_ecbstaff~dfa19e18c4.en.html

¹⁹ IFO- Institut za ekonomska istraživanja u Minhenu, <https://www.ifo.de/en/node/54372>

Polazeći od svega navedenog, a uzimajući u obzir projekcije realnih kretanja makroekonomskih pokazatelja, u 2020. se očekuje pad bruto prihoda od trošarina na derivate nafte i putarine od 3,4% i 3,3%, respektivno u odnosu na bruto naplatu u 2019. godini.

Prihodi od trošarina na duhan

Naplata prihoda od trošarina na duhanske prerađevine u osnovi ovisi o poslovnim politikama tri velike svjetske kompanije iz duhanske industrije, odnosno od njihovih procjena faktora rasta tržišta i utjecaja eksternih faktora i rizika. S obzirom da se trošarine na duhanske prerađevine plaćaju po preuzimanju trošarinskih markica, odnosno mjesec do mjesec i pol prije uvoza cigareta, naplata prihoda od trošarina u slučaju duhanskih prerađevina ne pokazuje aktualnu potrošnju krajnjih kupaca, već očekivani promet kojeg projektiraju duhanske kompanije za buduće razdoblje. Visok rast naplate prihoda od trošarina, koji je ostvaren u veljači 2020. godine, bio je očekivan s obzirom na činjenicu da su kompanije koncem 2019. preuzele velike količine markica, što je bilo dostatno za potrošnju u početnom dijelu 2020., ali rast naplate u ožujku od 37,1%, može se dvojako tumačiti. Ili duhanske kompanije nisu očekivale veći pad prometa u drugom kvartalu, iako se već pojavila epidemija u Europi, a potom u BiH²⁰, ili su, svjesne problema kod uvoza, htjele povećati zalihe duhanskih prerađevina, pri tome trpeći financijske štete zbog plaćanja trošarina prije planiranih rokova. Zahuktavanje epidemije u BiH i regionu donijelo je niz posljedica po potrošnju duhanskih prerađevina, a time i po naplatu trošarina. Budući da većina cigareta u BiH dolazi iz uvoza zatvaranje granica BiH i ostalih zemalja u vrijeme epidemije otežalo je uvoz, što u slučaju uvoza cigareta i duhana podrazumijeva produljenje vremena potrebnog za uvoz cigareta, a time i vremena potrebnog za plasiranje cigareta na tržište BiH. Budući da u BiH još uvijek postoji domaća duhanska industrija, postavlja se pitanje da li će se strani vlasnici odlučiti na supstituciju dijela uvoza domaćim brendovima cigareta i duhana iz iste cjenovne kategorije. Pitanje je da li se u kratkom roku može povećati domaća proizvodnja cigareta i duhana, s obzirom na višegodišnje postupno reduciranje proizvodnje. Supstitucija uvoza domaćim cigaretama bi popravila financijsku poziciju duhanskih kompanija koje bi trošarine umjesto *ex ante* plaćale *ex post*, tj. tek po prodaji, podnošenjem trošarinskih prijava. S druge strane, ozbiljnije jačanje domaće proizvodnje bi imalo negativne posljedice na naplatu trošarina zbog poremećaja sheme naplate u odnosu na naplatu trošarina na uvezene cigarete i duhan.

Ukupan efekat koronavirusa na naplatu trošarina na duhanske prerađevine je neto rezultat djelovanja pozitivnih i negativnih implikacija koronavirusa na ekonomiju i potrošnju građana. Uvođenje restrikcija u radu privrednih subjekata u BiH pogađa prodaju duhanskih prerađevina u smislu njihove dostupnosti na strani ponude (zatvaranje tržnica, pijaca, ugostiteljskih objekata, restorana, ...), odnosno ograničenja na strani potražnje (zabrane kretanja zbog policijskog sata, između mjesta, starijim građanima, mladima u FBiH). Međutim, zatvaranje tržnica i pijaca *de facto* znači ograničavanje prodaje cigareta samo na markete, što može imati pozitivan efekat u vidu smanjenja crnog tržišta cigareta i duhana. Usljed kidanja lanaca opskrbe crnog tržišta potrošači, kako oni koji se mogu kretati, tako i oni kojima se zbog zabrana dostavljaju namirnice, su primorani koristiti legalni, oporezovani duhan i cigarete, što u konačnici može povećati naplatu prihoda od trošarina i PDV-a. Značajan segment tržišta cigareta u BiH prethodnih nekoliko godina bila je potrošnja nerezidenata (turista, dijaspora, tranzitna, pogranična potrošnja). Zatvaranje granica za kretanje osoba, odnosno uvođenje restriktivnih mjera na granicama, dovelo je do potpunog nestanka tog dijela potrošnje. Od daljeg tijeka borbe protiv epidemije ovisi i moment oporavka tog dijela tržišta u BiH, a time i naplata trošarina. Realno je očekivati da će se brže ukloniti unutarnje restrikcije u radu gospodarskih subjekata, tržnica i pijaca nego ograničenja na granicama (karantini, kontrole) koje sprječavaju dolazak nerezidenata, tako da je u narednim mjesecima ipak izvjesno jačanje crnog tržišta duhana i cigareta. Drugi faktor oporavka naplate prihoda od trošarina na duhanske prerađevine je brzina oporavka ekonomije, odnosno efikasnost

²⁰ Prvi slučaj koronavirusa u BiH je potvrđen 5.3.2020.

mjera koje donose entitetske vlade, koje su primarno usmjerene na očuvanje radnih mjesta i zaposlenosti. Zbog pada dohotka i zaposlenosti moguć je rast segmenta rezanog duhana na račun smanjenja potrošnje cigareta, što umanjuje naplatu trošarina budući da je duhan manje oporezovan u odnosu na cigarete.

U takvim okolnostima procjene u vezi sa rastom tržišta cigareta u narednim kvartalima nisu optimistične, ali očekuje se da će rast prihoda od trošarina od 9% u prvom kvartalu anulirati negativne trendove u ostatak godine. U slučaju okončanja epidemije do jeseni izvjesno je da se može očekivati rast u četvrtom kvartalu ukoliko se normalizira situacija na granicama BiH i omogući nesmetan dolazak dijaspore, turista i ostalih nerezidenata. Pretpostavka je da kompanije neće povećavati maloprodajne cijene cigareta u ovako turbulentnim vremenima po poslovanje, punim neizvjesnosti u pogledu tijeka epidemije, tim više što je posljednjim povećanjem na početku 2020. prosječna ponderirana cijena cigareta povećana za 5% u odnosu na 2019. Polazeći od navedenih pretpostavki u 2020. se očekuje slab rast prihoda od 0,6% u odnosu na naplatu u 2019. Navedeni rast je u cijelosti rezultat rasta segmenta prodaje rezanog duhana.

2.1.3. Carine

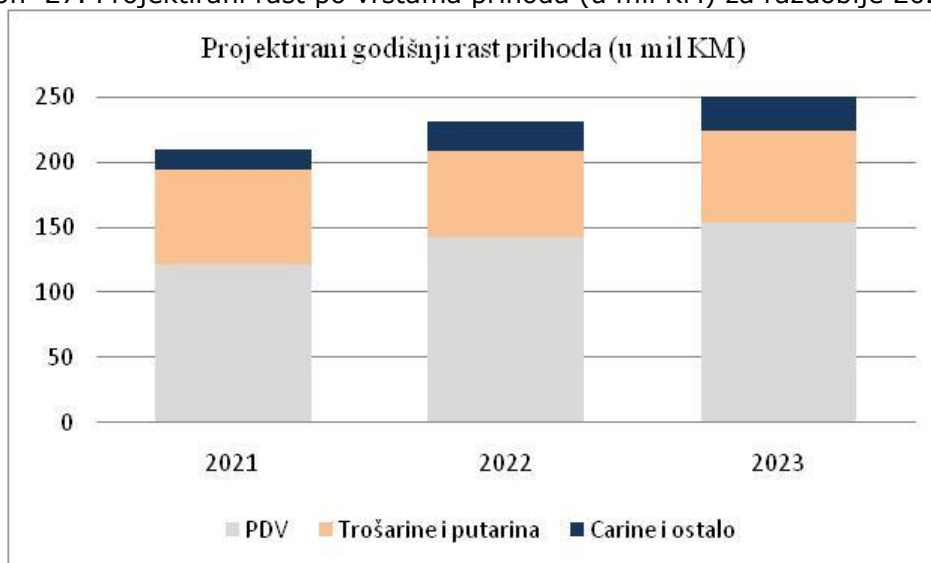
Projektirani iznos neto prihoda od carina u 2020. godini iznosi 293,1 mil KM što je za 2,5% ispod ostvarenja u 2019. Projekcije uzimaju obzir trendove kretanja uvoza i carina u prvom kvartalu 2020. g. i prethodnim godinama, te projekcije kretanja uvoza (DEP)

2.2. Projekcije za razdoblje 2021-2023

Projektirane stope rasta prihoda za 2021., 2022., i 2023. godinu iznose 3,3%, 3,5% i 3,7%, respektivno. Projekcija prihoda u navedenom razdoblju zasnovana je na projektiranim relevantnim makroekonomskim pokazateljima, historijskoj sezonskoj shemi naplate i projekcijama pojedinih kategorija prihoda za 2020. godinu. Kao i u slučaju 2020., godine projekcije su izrađene na gotovinskoj osnovi. Pretpostavljeno je da neće biti kompenzacija obveza za trošarine i putarinu i potraživanja po osnovu PDV-a. Ukoliko ih eventualno bude to se može odraziti na odstupanja naplate od projekcija po vrstama prihoda, a ne na ukupnu naplatu neizravnih poreza.

U Grafikonu 27. je prikazan projektirani godišnji rast prihoda po vrstama.

Grafikon 27. Projektirani rast po vrstama prihoda (u mil KM) za razdoblje 2021-2023

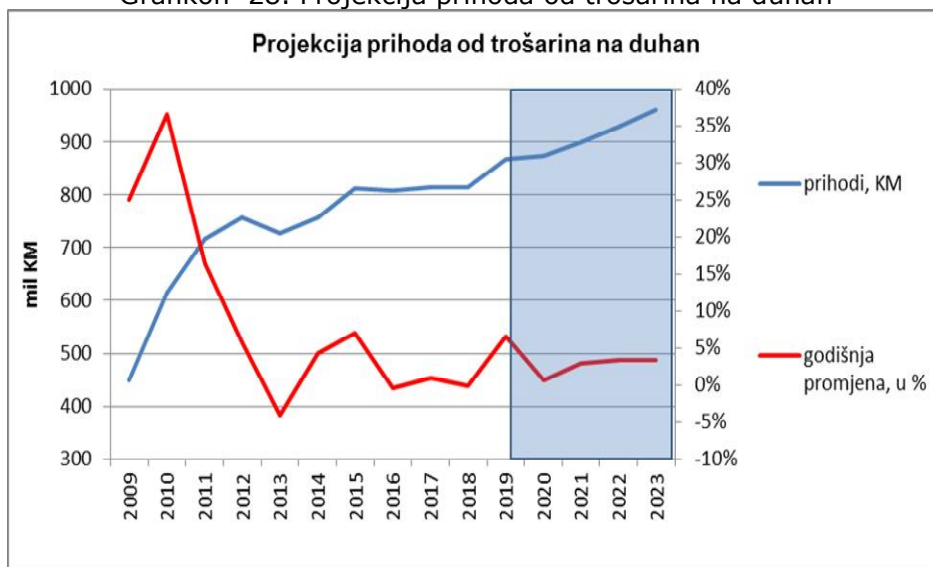
Izvor: Projekcije OMA, travanj 2020.

Najveći generator suficita prihoda od neizravnih poreza u navedenom razdoblju je PDV, s obzirom na njegov značajni udjel u prihodima, te planiranim stabilnim stopama rasta sukladno projekcijama kretanja potrošnje. U sve tri navedene godine prihodi od PDV-a generiraju preko 58% apsolutnog godišnjeg projektiranog rasta prihoda.

Prihodi od putarine ne doprinose značajno projektiranom apsolutnom rastu prihoda u razdoblju 2021-2023. godine, zbog iscrpljivanja efekata rasta poreznih stopa. Projekcije trošarina (izuzev dijela trošarina na duhan koje se naplaćuju *ad valorem*) i putarine bazirane su na projekcijama realnih stopa rasta odgovarajućih projekcija makroekonomskih pokazatelja, što je još jedan od razloga, pored pada udjela potrošnje u BDP, trenda pada projektiranih iznosa prihoda u BDP-u (vid. Tabela 4).

Okončanjem epidemije koronavirusa i normalizacijom stanja na granicama i unutar BiH može se očekivati stabilizacija tržišta duhanskih prerađevina, naročito u pogledu potrošnje nerezidenata, pa potom i oporavak. Ostvarenje navedenih prognoza ovisi o oporavku ekonomije, rastu zaposlenosti i dohotka, koji bi mogao utjecati da se pušači koji su tijekom epidemije prešli na rezani duhan ponovno vrate na potrošnju cigareta. U takvim okolnostima realno je očekivati prvo stagnaciju, a potom i opadanje tržišta rezanog duhana. S obzirom da je prijeko potrebno stabilizirati tržište očekuje se zadržavanje cijena cigareta u prosjeku. Moguće je da će zbog pozicioniranja na tržištu biti promjena cijena pojedinih brendova, pogotovo imajući u vidu potpunu neizvjesnost u vezi budućnosti domaće proizvodnje cigareta. Očekuje se da će vrijednost tržišta cigareta pratiti rast potrošnje, što bi uz zadržavanje maloprodajnih cijena na razini iz 2020. moglo rezultirati rastom potrošnje cigareta. U navedenim okolnostima u 2021. je moguće očekivati rast prihoda od trošarina od 2,9%, a u 2022. i 2023. po 3,4% (Grafikon 28). Osim makroekonomskih trendova i rasta dohotka važan faktor ostvarenja prognoziranog rasta naplate prihoda od trošarina i dalje je efikasnost mjera za borbu protiv crnog tržišta.

Grafikon 28. Projekcija prihoda od trošarina na duhan

Izvor: Projekcije OMA, travanj 2020.

3. Razlike u odnosu na prethodne projekcije prihoda od neizravnih poreza (listopad 2019)

Razlike projekcija neizravnih poreza za razdoblje 2020-2023 u odnosu na projekcije iz listopada 2019. godine proizilaze iz promjene trendova naplate pojedinih vrsta prihoda i promjena u projekcijama makroekonomskih pokazatelja (vid. Grafikoni 1-3 u dijelu 1.1. Projekcije makroekonomskih pokazatelja).

Tabela 6. Razlike projekcija za razdoblje 2020-2023 u odnosu na projekcije iz listopada 2019. g.

	u mil KM				u % BDP-a *)			
	2019**	2020	2021	2022	2019	2020	2021	2022
PDV	19,7	-187,4	-204,2	-218,3	0,06	-0,54	-0,56	-0,57
Trošarine	12,1	-38,9	-30,0	-27,7	0,03	-0,11	-0,08	-0,07
Carine	-0,9	-28,9	-39,4	-48,0	0,00	-0,08	-0,11	-0,13
Putarina	-7,1	-40,7	-30,2	-25,8	-0,02	-0,12	-0,08	-0,07
Ostalo	5,4	1,5	1,4	1,4	0,02	0,00	0,00	0,00
UKUPNO	29,2	-294,5	-302,3	-318,4	0,08	-0,85	-0,83	-0,84

*) Projekcija BDP, DEP, travanj 2020

***) Podaci za 2019. godinu predstavljaju izvršenje prihoda

3.1. Razlike izvršenja prihoda u 2019. godini i revidiranih projekcija iz listopada 2019.

Naplata prihoda od neizravnih poreza u 2019. godini bila je za 29,2 mil KM viša od revidiranih projekcija iz listopada 2019. godine (Tabela 5). Neto prihodi od PDV-a su premašeni za 19,7 mil KM, dok su prihodi od trošarina premašeni za 12,1 mil KM. Prihodi od carina i putarine su ostvareni za 0,9 mil KM i 7,1 mil KM ispod projekcija iz listopada, respektivno. Pozitivna razlika od 5,4 mil KM se odnosi na ostale prihode (ostali i neusklađeni prihodi na JR UNO).

U prosincu 2019. je zabilježen neočekivano visok rast neto prihoda od PDV-a (11,5%) kao rezultat snažnog rasta bruto prihoda od 8,6% i niskog rasta povrata PDV-a po stopi od 1,4%.

Jedna od pretpostavki revidiranih projekcija iz listopada 2019. g. bila je zadržavanje cijena cigareta u 2020. godini, nakon okončanja procesa harmonizacije trošarinskog opterećenja cigareta sa minimalnom trošarinom EU u 2019. godini, na razini iz 2019. Međutim, najava povećanja maloprodajnih cijena od 1.1.2020. bila je okidač za gomilanje zaliha cigareta kod distributera pred kraj godine u očekivanju povećanja potrošnje. Budući da se trošarine na cigarete plaćaju *ex-ante*, prije potrošnje, efekti najave maloprodajnih cijena u 2020. su se prelili iz 2020. u 2019. godinu.

Stoga se može zaključiti da su glavni razlozi većeg rasta prihoda od neizravnih poreza u odnosu na prethodne projekcije bili snažan rast naplate neto PDV-a i trošarina na duhanske prerađevine (čak 46%) u decembru 2019. godine.

3.2. Razlike projekcija za razdoblje 2020-2022 u odnosu na revidirane projekcije iz listopada 2019.

U odnosu na projekcije iz listopada prošle godine, razlike projekcija prihoda od neizravnih poreza za 2020., 2021. i 2022. godinu iznose -294,5 mil KM, -302,3 mil KM i -318,4 mil KM, respektivno, što je nešto više od 0,8% godišnjeg BDP-a. Razlike su nastale zbog ogromnih korekcija na projekcijama makroekonomskih pokazatelja (DEP) za 2020. godinu, zbog uključivanja procjena efekata epidemije korona virusa (Grafikoni 1-3). Budući da je 2020. godina bazna za izradu

projekcija za naredne godine, to objašnjava značajne razlike u odnosu na prethodne projekcije i u razdoblju 2021-2022.

4. Rizici

Projekcije prihoda od neizravnih poreza za 2020. i naredno trogodišnje razdoblje izrađene su u trenutku kada nisu bili dostupni podaci o naplati prihoda na JR UNO za travanj, mjesec u kojem su ispoljeni prvi veći efekti krize uzrokovane pandemijom korona virusa. Projekcije makroekonomskih pokazatelja, na kojima su zasnovane projekcije prihoda, su također izrađene u trenutku nedostupnih statističkih podataka za ožujak, mjesec u kojem je došlo do obostranih šokova na strani ponude i tražnje. **S obzirom na ogromne nepoznanice u trenutku izrade projekcija o jačini i trajanju šoka uzrokovanog pandemijom virusa korona, te korištene pretpostavke (DEP, makroekonomske projekcije) da će kriza biti prevaziđena u kratkom roku, ističemo da postoje značajni rizici za ostvarenje projekcija prihoda od neizravnih poreza, pri čemu preovladavaju rizici lošijeg ishoda.**

S obzirom na osnovne postavke projekcija neizravnih poreza i ukupne ekonomske uvjete u BiH i u svijetu ostvarenje projektirane razine prihoda od neizravnih poreza u razdoblju 2020-2023 je podložno sljedećim rizicima:

- Projekcije prihoda od neizravnih poreza usko su vezane za projekcije makroekonomskih pokazatelja DEP-a. Svako odstupanje ovih parametara od projektiranih vrijednosti predstavlja rizik za projekcije prihoda. U DEP-u navode da se rizici za njihove projekcije mogu klasificirati u dvije grupe, i to na vanjske i unutarnje, pri čemu su vanjski rizici dosta izvjesniji i utjecajniji na kretanje ekonomskog rasta u BiH. Epidemija virusa Covid-2019 je primarni rizik za realizaciju DEP-ovih projekcija. Pretpostavka projekcija za 2020. i srednjoročno vremensko razdoblje je da će epidemija virusa biti prevaziđena u drugoj polovici 2020. godine, te bi eventualno prolongiranje epidemije dalje ugrozilo projektirane stope kretanja makroekonomskih pokazatelja. S duge strane, kao prijetnju realizaciji svojih projekcija u DEP-u navode unutarnje izazove, odnosno unutarnje rizike u Bosni i Hercegovini (složen sustav donošenja odluka, spor tempo sprovođenja ekonomskih reformi u zemlji). Također navode da bi se eventualno kašnjenje u procesu formiranja vlasti moglo negativno odraziti na planiranu dinamiku izvršenja javnih investicija i ukupni ekonomski rast.
- Slabiji ekonomski oporavak glavnih izvoznih partnera BiH (EU, zemlje CEFTA) povećava razinu rizika za ostvarenje makroekonomskih projekcija, a time i projekcija prihoda od neizravnih poreza u cjelini;
- Slabljenje borbe protiv crnog tržišta duhanskih prerađevina nakon okončanja harmonizacije poreznog opterećenja cigareta u BiH sa standardima EU;
- Masovan odliv stanovništva može prouzročiti smanjenje oporezive potrošnje koju su nezaposleni građani koji napuštaju BiH financirali dohociima iz sive ekonomije ili iz doznaka iz inozemstva, kao i potrošnje radno-aktivnih osoba koje napuštaju BiH, čiji će se dohodak zbog seljenja obitelji većinom trošiti izvan BiH;
- Pojava eksternih šokova, u vidu rasta cijena nafte i derivata na svjetskom tržištu izvan sadašnjih očekivanja, pogodice tržište derivata u BiH i negativno će se odraziti na potrošnju derivata, a time i na izvršenje projekcija prihoda od trošarina na derivate i putarine iz cijene naftnih derivata.

Analiza vanjskotrgovinske razmjene Bosne i Hercegovine za 2019. godinu

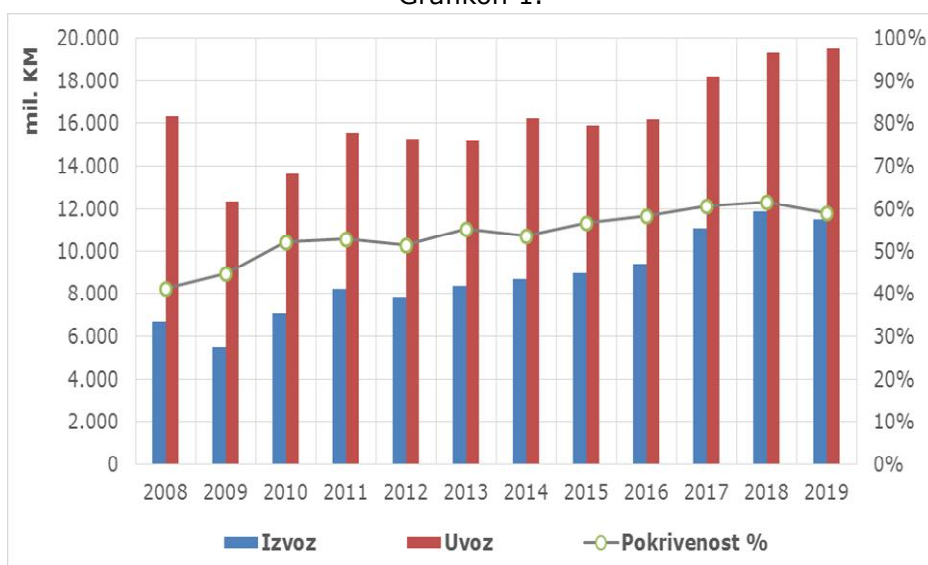
(piše: Mirjana Popović, stručni savjetnik - makroekonomista)

Kretanje, obujam i struktura robne razmjene Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: BiH) od velikog su značaja za zemlju te ovise o mnogobrojnim faktorima. Kako bi se dobila prava slika robne razmjene BiH sa inozemstvom, a za potrebe osvrta na njeno kretanje u 2019. godini, neophodno je u analizu uključiti podatke više prethodnih godina. U skladu s tim, ovom analizom obuhvaćena je ukupna vanjskotrgovinska razmjena BiH za razdoblje 2008-2019. godina. Također, analizom je obuhvaćena vanjskotrgovinska razmjena po najznačajnijim regionima (EU²¹, CEFTA²², EFTA²³, azijske zemlje u razvoju), razmjena sa najznačajnijim vanjskotrgovinskim partnerima, kao i razmjena robe po tarifnim brojevima (u daljem tekstu: TB)²⁴ u 2019. godini. Važno je napomenuti da su u analizi za 2019. godinu korišteni preliminarni podaci.

1. Robna razmjena BiH sa inozemstvom u razdoblju 2008-2019. godina

U grafikonu 1 prikazano je kretanje robne razmjene BiH sa inozemstvom za razdoblje 2008-2019. godina. Predstavljene su vrijednosti uvoza i izvoza u milijunima KM (lijeva vertikalna skala), te procentualne vrijednosti pokrivenosti uvoza izvozom (desna vertikalna skala) za promatrano razdoblje.

Grafikon 1.

Izvor: Agencija za statistiku BiH²⁵

Iz grafikona se vidi da 2008. godina predstavlja pretkriznu godinu, te u 2009. godini, a pod utjecajem globalne ekonomske krize, dolazi do pada uvoza i izvoza. Međutim, najmanja

²¹ Europska unija

²² Central European Free Trade Agreement (CEFTA) - Ugovor o slobodnoj trgovini zemalja centralne Europe (Albanija, BiH, Crna Gora, Sjeverna Makedonija, Moldavija, Srbija i UNMIK/Kosovo)

²³ Europsko udruženje slobodne trgovine koje ujedinjuje tržišta Švicarske, Norveške, Islanda i Lihtenštajna

²⁴ Broj koji je uspostavljen u skladu sa Međunarodnom konvencijom o harmoniziranom sustavu naziva i šifarskih oznaka robe koji razrađuje i prati Svjetska carinska organizacija

²⁵ Agencija za statistiku BiH preuzima podatke od Uprave za neizravno oporezivanje BiH prikazane kroz jedinstvene carinske isprave (JCI) a sukladno Protokolu o suradnji potpisanim između ove dvije institucije. Također, sukladno preporukama UN-a, da bi se dobili što kvalitetniji podaci o vanjskoj trgovini, podaci Uprave za neizravno oporezivanje BiH mogu se kombinirati sa podacima poduzeća koja su ostvarivala izvozne/uvozne transakcije.

Banja Luka: Bana Lazarevića, 78 000 Banja Luka, Tel/fax: +387 51 335 350, E-mail: oma@uino.gov.ba

Sarajevo: Zmaja od Bosne 47b, 71 000 Sarajevo, Tel:+387 33 246 081, Fax:+387 033 246 080, Web: www.oma.uino.gov.ba

pokrivenost uvoza izvozom zabilježena je u 2008. godini, nakon čega naredno trogodišnje razdoblje, odnosno 2009, 2010 i 2011. godina, predstavljaju godine sa prvim znacima krize i prvim znacima oporavka. Nakon snažnog pada izvoza od 17,6%, te snažnog pada uvoza od 24,2% u 2009. godini u odnosu na prethodnu godinu, robna razmjena BiH sa inozemstvom počela je polako da se oporavlja. U 2010. godini primjećuje se oporavak, te je u odnosu na prethodnu godinu zabilježen rast izvoza za 28,3% kao i rast uvoza za 10,2%. Također, izvoz u 2010. godini premašuje iznos izvoza iz 2008. godine koja se smatra pretkriznom godinom. Oporavak je nastavljen i u 2011. godini, dok je u 2012. godini zabilježen blagi pad izvoza i uvoza u usporedbi sa prethodnom godinom.

U razdoblju 2012-2018. godina, vrijednost izvoza iz BiH konstantno raste, te u 2018. godini dostiže maksimum. Evidentno je da u tom razdoblju dolazi do porasta vrijednosti izvoza uz istodobni blagi pad vrijednosti uvoza u 2013. i 2015. godini, što navodi na ekonomski zaključak da je zemlja u ovom razdoblju poboljšala svoju vanjskotrgovinsku poziciju, pri čemu je porast vrijednosti izvoza nadmašio smanjenje vrijednosti uvoza. Na ovaj način, BiH se dodatno otvorila, odnosno integrirala u međunarodnu ekonomiju.

U tabeli 1 prikazan je postotak povećanja/smanjenja godišnjeg izvoza, uvoza, obujma, pokrivenosti izvoza uvozom i deficita. Iz tabele je vidljivo da, nakon konstantnog rasta izvoza, u 2019. godini dolazi do njegovog smanjenja uz istodobno povećanje uvoza, te samim tim dolazi do smanjenja pokrivenosti izvoza uvozom, što dodatno šteti ekonomiji zemlje.

Tabela 1.

	2009/2008	2010/2009	2011/2010	2012/2011	2013/2012	2014/2013	2015/2014	2016/2015	2017/2016	2018/2017	2019/2018
Izvoz	-17,6%	28,3%	15,9%	-4,4%	6,6%	3,6%	3,5%	4,8%	17,4%	7,6%	-3,4%
Uvoz	-24,2%	10,2%	14,0%	-1,8%	-0,5%	6,8%	-2,1%	2,0%	12,5%	6,0%	1,2%
Obujam	-22,2%	15,8%	14,7%	-2,7%	1,9%	5,6%	-0,2%	3,0%	14,3%	6,6%	-0,6%
Pokrivenost	8,7%	16,4%	1,6%	-2,7%	7,2%	-3,0%	5,8%	2,8%	4,3%	1,6%	-4,5%
Deficit	-28,8%	-4,4%	12,0%	1,2%	-8,2%	10,7%	-8,7%	-1,8%	5,7%	3,4%	8,6%

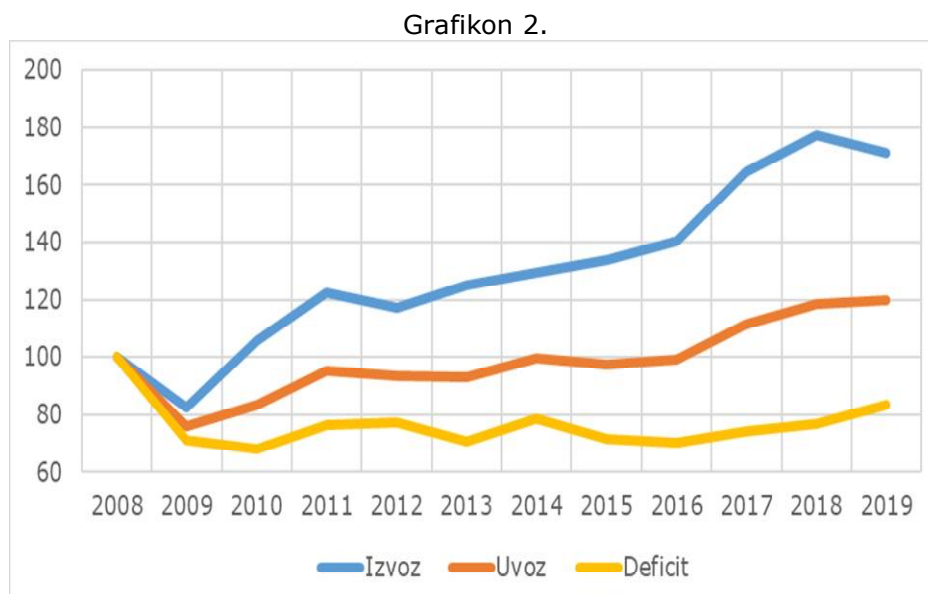
Izvor: Agencija za statistiku BiH

Ukupan izvoz iz BiH u 2019. godini u odnosu na prethodnu godinu smanjen je za 3,4%, na šta je značajno utjecalo gašenje mostarskog Aluminijsa²⁶ kao jednog od najvećih bh izvoznika. Također, izvoz u istoj godini bio je pod utjecajem posljedica koje su prouzrokovane visokim carinama koje je Kosovo uvelo na uvoz robe iz BiH. Situacija na drugim izvoznim tržištima, poput situacije u slabljenju ekonomije Njemačke, dodatno je prouzrokovala smanjenje narudžbi iz BiH te je utjecala na smanjenje ukupnog izvoza. U istoj godini došlo je do zastoja izvoza mesa i mliječnih proizvoda u Tursku, te je izvoz iz BiH u ovu zemlju u 2019. godini manji za 9,0% u odnosu na prethodnu. Pored navedenog, na smanjenje izvoza iz BiH utjecali su mnogi politički faktori u drugim zemljama kao što su promjena fiskalne politike u Italiji, Brexit i sl. Također, prekid proizvodnje u Rafineriji nafte Brod značajno je utjecao na smanjenje izvoza nafte i naftnih derivata iz BiH u 2019. godini, kao i na kompletnu prerađivačku industriju.

Vrijednost uvoza u BiH se u razdoblju 2011-2016. godina nije značajno mijenjala, dok je nakon toga, u razdoblju 2017-2019. godina zabilježen konstantan rast. Vrijednost uvoza u 2019. godini premašila je vrijednost iz svih ranijih godina. Iz tabele 1 vidi se da je ukupan uvoz u BiH povećan za 1,2% u odnosu na 2018. godinu. Također, pokrivenost uvoza izvozom iznosi 58,9% što je manje od pokrivenosti u prethodne dvije godine, dok je vanjskotrgovinski robni deficit veći za 8,6% u 2019. godini u odnosu na prethodnu. Povećanje uvoza rezultat je gospodarske aktivnosti u zemlji, odnosno povećanja domaće potrošnje te variranja cijene nafte i naftnih derivata u proteklom razdoblju.

²⁶ Prestao sa radom polovicom 2019. godine

Grafikon 2 prikazuje postotak kretanja izvoza, uvoza i deficita u razdoblju 2008-2019. godina, a u usporedbi sa 2008. godinom.

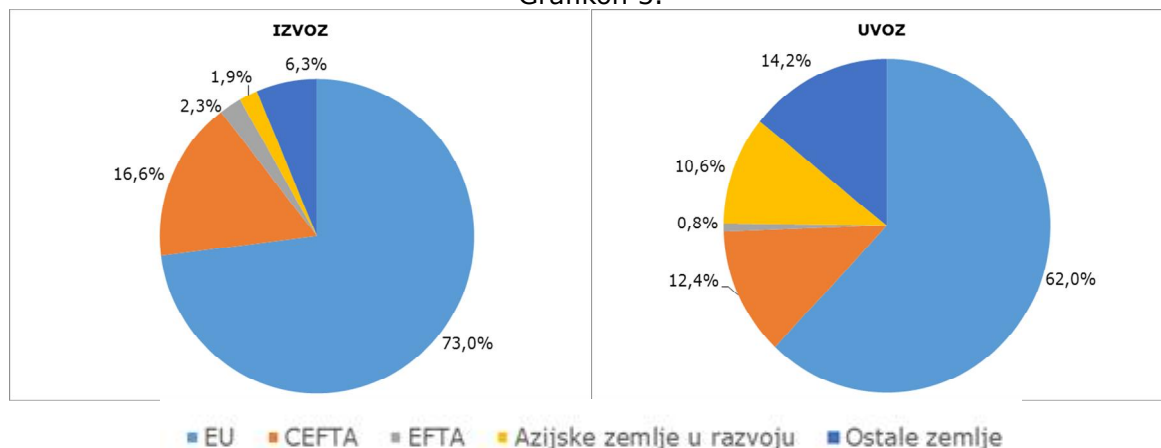
Promatrajući ukupan BiH izvoz primjetan je konstantan rast u razdoblju 2009-2018. godina. Najznačajniji rast izvoza zabilježen je u posljednjih nekoliko godina, odnosno u razdoblju 2015-2018. godina. Ukoliko se uspoređi izvoz u 2019. godini u odnosu na 2015. godinu, povećanje iznosi 27,9%, međutim, kao što je prethodno navedeno, u 2018. godini dolazi do pada izvoza za 3,4%. Kretanje uvoza od 2009. godine ima tendenciju rasta te je u 2019. godini zabilježen najveći uvoz u BiH u promatranom razdoblju. U odnosu na početno razdoblje, odnosno na 2008. godinu, u 2019. godini došlo je do povećanja uvoza za 19,7%. S obzirom da je značajan rast uvoza zabilježen u razdoblju 2015-2019. godina, u 2019. godini uvoz je veći za 23% u usporedbi sa 2015. godinom, dok u odnosu na 2018. godinu, kao što je prethodno navedeno, dolazi do povećanja uvoza za 1,2%.

1.1. Vanjskotrgovinska razmjena BiH u 2019. godini po najznačajnijim regionima

U grafikonu 3 prikazan je izvoz i uvoz u 2019. godini prema regionima u procentima.

Iz grafikona se vidi da je EU najznačajniji partner BiH u vanjskotrgovinskoj razmjeni. U 2019. godini, BiH je sa EU sudjelovala sa 73,0% izvoza i 62,0% uvoza. Izvoz u zemlje EU u 2019. godini manji je za 3,4% u odnosu na prethodnu godinu, dok je uvoz veći za 3,6%. Pokrivenost uvoza izvozom iznosi 69,4% i manja je za 2,6 p.p. u odnosu na prethodnu godinu.

Grafikon 3.

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Nakon EU, značajan partner u vanjskotrgovinskoj razmjeni BiH jesu zemlje članice CEFTA sa 16,6% izvoza i 12,4% uvoza u 2019. godini. U odnosu na prethodnu godinu, izvoz u zemlje CEFTA u 2019. godini je smanjen za 2,3%, dok je uvoz povećan za 3,9%. Pokrivenost uvoza izvozom iznosi 78,7% i manja je za 4,9 p.p.

BiH u vanjskotrgovinskoj razmjeni jedino sa zemljama članicama EFTA ostvaruje suficit. U 2019. godini sa EFTA regionom BiH je zabilježila 2,3% izvoza i 0,8% uvoza. Izvoz u zemlje EFTA povećan je za 18,8% u 2019. godini u odnosu na prethodnu, dok je uvoz veći za 13,1%. Pokrivenost uvoza izvozom iznosi 168,4% i za 10,2 p.p. je veća u odnosu na prethodnu godinu.

Iz grafikona se vidi postotak učešća BiH u vanjskotrgovinskoj razmjeni sa grupom azijskih zemalja u razvoju. BiH je u 2019. godini ostvarila 1,9% izvoza, te znatno veći udio uvoza iz ovih zemalja 10,6%, od čega se najveći uvoz odnosi na uvoz iz Kine 85,0%, te preostalih 15,0% odnosi se na uvoz iz drugih azijskih zemalja u razvoju.

1.2. Vanjskotrgovinska razmjena BiH u 2019. godini po najznačajnijim vanjskotrgovinskim partnerima

U tabeli 2 prikazan je izvoz iz BiH prema deset najznačajnijih vanjskotrgovinskih partnera zemlje u 2019. godini.

Tabela 2.

IZVOZ		
R.br.	Zemlja	učešće u %
1	Njemačka	14,6%
2	Hrvatska	12,2%
3	Srbija	11,4%
4	Italija	11,3%
5	Austrija	9,5%
6	Slovenija	8,8%
7	Crna Gora	3,5%
8	Turska	2,5%
9	Mađarska	2,3%
10	Francuska	2,3%
	Ukupno	78,4%
	Ostale zemlje	21,6%

Izvor: Agencija za statistiku BiH

U tabeli 3 prikazan je uvoz u BiH prema deset najznačajnijih vanjskotrgovinskih partnera zemlje u 2019. godini.

Tabela 3.

UVOZ		
R.br.	Zemlja	učešće u %
1	Njemačka	12,0%
2	Italija	12,0%
3	Srbija	11,0%
4	Hrvatska	10,4%
5	Kina	7,4%
6	Turska	4,9%
7	Slovenija	4,6%
8	Austrija	3,7%
9	SAD	3,5%
10	Poljska	3,0%
	Ukupno	72,5%
	Ostale zemlje	27,5%

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Najznačajniji partner po obujmu vanjskotrgovinske razmjene iz EU je Njemačka, dok je najznačajniji vanjskotrgovinski partner iz članica zemalja CEFTA regiona po obujmu razmjene Srbija. Pored Njemačke i Srbije, dobru pokrivenost uvoza izvozom BiH ostvaruje sa Hrvatskom i Italijom, dok suficit ostvaruje u razmjeni sa Austrijom. Najveće povećanje trgovinskog deficita u 2019. godini u odnosu na prethodnu godinu, zemlja je ostvarila prilikom razmjene sa Kinom, Turskom, Hrvatskom i Italijom, a najznačajnije smanjenje je ostvarila u okviru razmjene sa Rusijom.

1.3. Vanjskotrgovinska razmjena BiH u 2019. godini po tarifnom broju (TB)

U tabeli 4 prikazan je udio u izvozu određene vrste robe prema četvorocifrenom broju harmoniziranog tarifnog sustava²⁷. Tabela prikazuje deset najznačajnijih izvoznih grupa proizvoda po TB. U 2019. godini najviše se izvozila električna energija (TB 2716), te se njena izvezena vrijednost nije znatno mijenjala u odnosu na prethodnu godinu. Sjedala (TB 9401) predstavljaju grupu proizvoda čiji je izvoz znatno manji, 16,3% u 2019. godini u odnosu na prethodnu u kojoj se ova grupa proizvoda najviše izvozila.

Tabela 4.

IZVOZ		
HS 4	OPIS	udio u %
2716	Električna energija	5,0%
9401	Sjedala (osim proizvoda iz TB 9402)	4,6%
9403	Ostali namještaj i njegovi dijelovi	2,9%
8544	Izolirana žica, kablovi i ostali izolirani električni vodiči	2,9%
7308	Željezne ili čelične konstrukcije	2,9%
4407	Drvo obrađeno po duljini debljine veće od 6 mm	2,8%
6403	Obuća s vanjskim potplatima od gume, plastike, kože ili umjetne kože i gornjim dijelom od kože	2,6%
6406	Dijelovi obuće; umetci za cipele, umetci za pete i sl. proizvodi; nazuvci	2,5%
8708	Dijelovi i pribor motornih vozila iz TB od 8701 do 8705	2,4%
7213	Vruće valjana žica od željeza ili nelegiranog čelika	2,3%
	Ukupno	30,9%
	Ostali proizvodi	69,1%

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Tabela 5 prikazuje udio u uvozu deset najznačajnijih uvoznih proizvoda po TB. Uvoz naftnih ulja osim sirovih (TB 2710), značajno je porastao u 2019. godini u odnosu na prethodnu, za 26,5%. U istom razdoblju, uvoz putničkih automobila i drugih motornih vozila (TB 8703) veći je za 15,4%. Od deset grupa proizvoda koja uzimaju najveći udio u uvozu u 2019. godini prikazanih u tabeli 5, goveđa koža (TB 4107) je jedina grupa proizvoda čiji se uvoz smanjio u odnosu na prethodnu godinu, za 12,7%. Uvoz preostalih grupa proizvoda povećao se u 2019. godini.

²⁷ Sustav u skladu s Međunarodnom konvencijom o harmoniziranom sustavu naziva i šifarskih oznaka robe koji razrađuje i prati Svjetska carinska organizacija

Tabela 5.

UVOZ		
HS 4	OPIS	udio u %
2710	Naftna ulja i ulja dobivena od bitumenskih minerala, isključujući sirova	8,1%
8703	Osobna i druga motorna vozila	4,6%
2701	Kameni ugljen; briketi i slična kruta goriva od kamenog uglja	2,7%
3004	Lijekovi (osim proizvoda iz TB 3002, 3005 i 3006)	2,5%
2716	Električna energija	1,4%
8517	Telefonski aparati, uključujući telefone za mobilne radiotelefonske mreže ili dr. bežične mreže	1,2%
2711	Naftni plinovi i ostali plinoviti ugljikovodici	1,1%
4107	Kože goveda i kopitara, nadalje obrađene nakon štavljenja	1,0%
7601	Aluminij u sirovim oblicima	1,0%
0201	Goveđe meso, svježe ili rashlađeno	0,9%
	Ukupno	24,5%
	Ostali proizvodi	75,5%

Izvor: Agencija za statistiku BiH

2. Zaključak

Kontinuirani vanjskotrgovinski deficit BiH rezultat je niza faktora od kojih je najvažniji faktor niska konkurentnost domaće ekonomije uzrokovana ekonomskim, pravnim i političkim okruženjem, kao i dešavanjima na globalnoj razini.

Povećanje uvoza samo po sebi ne uzrokuje ekonomske probleme, ono može u određenoj mjeri unaprijediti životni standard stanovništva odnosno učiniti privredu konkurentnijom kroz dostupnost resursa, izloženost vanjskoj konkurenciji i sl. Osnovni problem ekonomije u zemlji jeste smanjenje, odnosno manjak izvoza prouzročen nizom faktora od kojih je najznačajniji niska razina proizvodnje, posebice izvozno konkurentne. Također, loša struktura izvoza koju karakterizira izvoz sirovina i poluproizvoda, a manje gotovih proizvoda, stvara dodatni problem kao i činjenica da su najveći dio poduzeća mala i srednja poduzeća koja nisu ili su veoma rijetko u mogućnosti stvoriti konkurentan proizvod za strana tržišta. Ova poduzeća samostalno ne mogu biti nositelj razvoja kao što mogu biti potpora velikim izvoznicima ukoliko se s njima uvežu, te na taj način doprinijeti povećanju konkurentnosti izvoznicima na stranim tržištima. Kako bi mala i srednja poduzeća, koja dominiraju u BiH, samostalno bila konkurentna izvoznicima koji posluju na stranim tržištima, moguće je u slučaju veoma limitiranih svojevrstnih ciljanih proizvoda, ukoliko su visokospecijalizirana ili ukoliko proizvode vrlo specifične proizvode manjih serija.

Promatrajući sa makroekonomskog aspekta, vanjskotrgovinski deficit utječe na manji potencijal rasta bruto domaćeg proizvoda, te je za ekonomsko poboljšanje stanja neophodno sustavno unaprjeđenje svih determinanti koje određuju poslovanje u zemlji.

Robna razmjena za razdoblje januar - mart 2020. godine

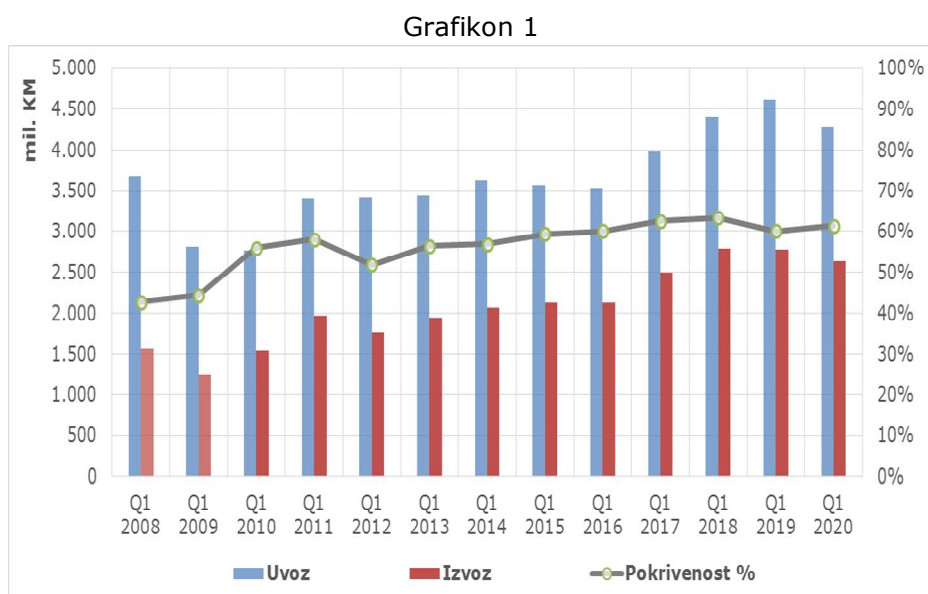
(piše: Mirjana Popović, stručni savjetnik - makroekonomista)

Analizom vanjskotrgovinske razmjene Bosne i Hercegovine (BiH) za prvi kvartal 2020. godine (Q1 2020) koja je dodatak analizi vanjskotrgovinske razmjene BiH za 2019. godinu, naglasak je stavljen na utjecaj trenutnih globalnih kretanja. Za potrebe analize kretanja uvoza, izvoza i trendove određenih grupa proizvoda za prvi kvartal 2020. godine, kao uzorak smo koristili isključivo prva tri mjeseca tekuće, kao i isto razdoblje prethodne godine. Također, prikazali smo i kvartalno kretanje robne razmjene BiH sa inozemstvom za razdoblje 2008-Q1 2020. godina.

1. Glavna kretanja u vanjskotrgovinskoj razmjeni

U prva tri mjeseca ove godine BiH je zabilježila pad obujma vanjskotrgovinske razmjene. Izvoz je manji za 5,2 %, dok je uvoz manji za 7,2 % u odnosu na prvi kvartal prethodne godine. Pokrivenost uvoza izvozom iznosi 61,4 % i veća je za 1,3 p.p. u odnosu na isto razdoblje prethodne godine.

Grafikon 1. prikazuje kretanja robne razmjene BiH sa inozemstvom u prvom kvartalu (Q1) za razdoblje 2008-2020. godina. Predstavljene su vrijednosti uvoza i izvoza u milijunima KM (lijeva vertikalna skala), te procentualne vrijednosti pokrivenosti uvoza izvozom (desna vertikalna skala) za promatrano razdoblje.

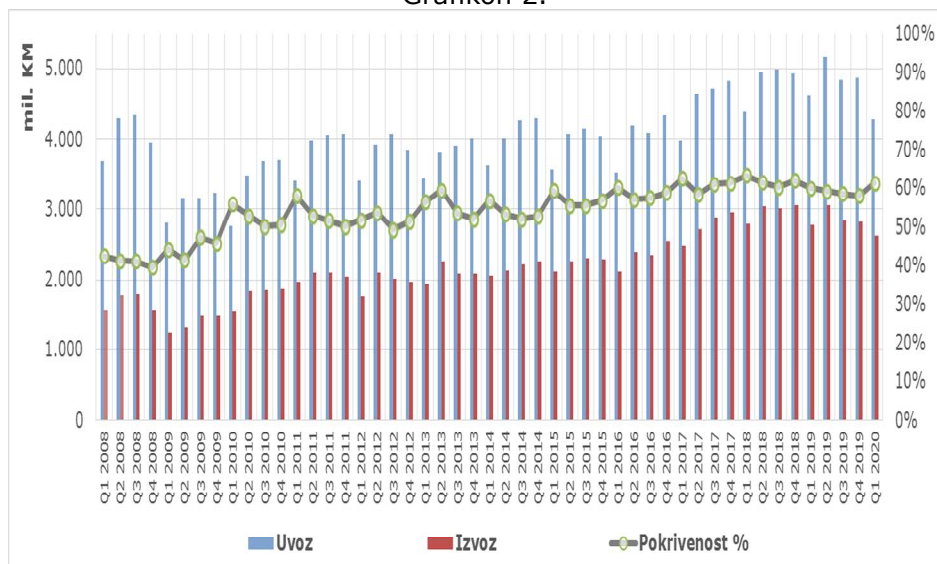
Izvor: Agencija za statistiku BiH

Iako je u prva tri mjeseca ove godine zabilježen pad obujma vanjskotrgovinske razmjene, ovo razdoblje donosi ukupno smanjenje vanjskotrgovinskog deficita od 10,2% u odnosu na isto razdoblje prethodne godine, što bi u drugim okolnostima za ekonomiju zemlje bilo pohvalno. Međutim, s obzirom da je uvoz smanjen zbog izvanrednih okolnosti, smanjenje vanjskotrgovinskog deficita se ne može okarakterizirati kao „zdravo“ smanjenje, nego kao posljedica opadanja cjelokupne vanjskotrgovinske aktivnosti, a zbog početka krize koju je prouzročila pandemija Covid-19 izazvana korona virusom koja predstavlja najozbiljniju prijetnju ekonomiji BiH nakon svjetske financijske krize.

Grafikonom 2 prikazano je kvartalno kretanje uvoza i izvoza, te pokrivenost uvoza izvozom u razdoblju 2008-Q1 2020. godine. Promatrajući kretanje, primjećuju se sezonske oscilacije vidljive

na početku svake godine, te je svake godine uvoz i izvoz, odnosno trgovinska razmjena BiH sa inozemstvom najmanja u prva tri mjeseca.

Grafikon 2.

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Promatrajući kretanje vanjskotrgovinske razmjene na mjesečnoj razini tekuće godine, pad izvoza i uvoza zabilježen je u mjesecu ožujku koji je zvanično početak prirodne nesreće poruzročene pandemijom Covid-19 u BiH. Globalne i nacionalne mjere suzbijanja virusa, kao što su socijalno distanciranje i zatvaranje poslovnih subjekata, dovele su do poremećaja na strani ponude, a odgađanje potrošnje i investicija koji nisu nužni doveli su do slabljenja na strani potražnje, što je prouzročilo dvostruki šok ponude i potražnje. Novonastalo stanje dovelo je do pada aktivnosti i potrošnje u zemlji, što je rezultiralo padom ukupnog izvoza i uvoza u mjesecu ožujku.

U tabeli 1 prikazan je postotak povećanja/smanjenja vanjskotrgovinske razmjene na mjesečnoj razini za prva tri mjeseca 2020. godine, a u odnosu na isto razdoblje 2019. godine. Također, tabelom je prikazano i ukupno kvartalno povećanje/smanjenje izvoza, uvoza, obujma, pokrivenosti uvoza izvozom, kao i deficita, za prvi kvartal tekuće godine u odnosu na isto razdoblje prethodne godine.

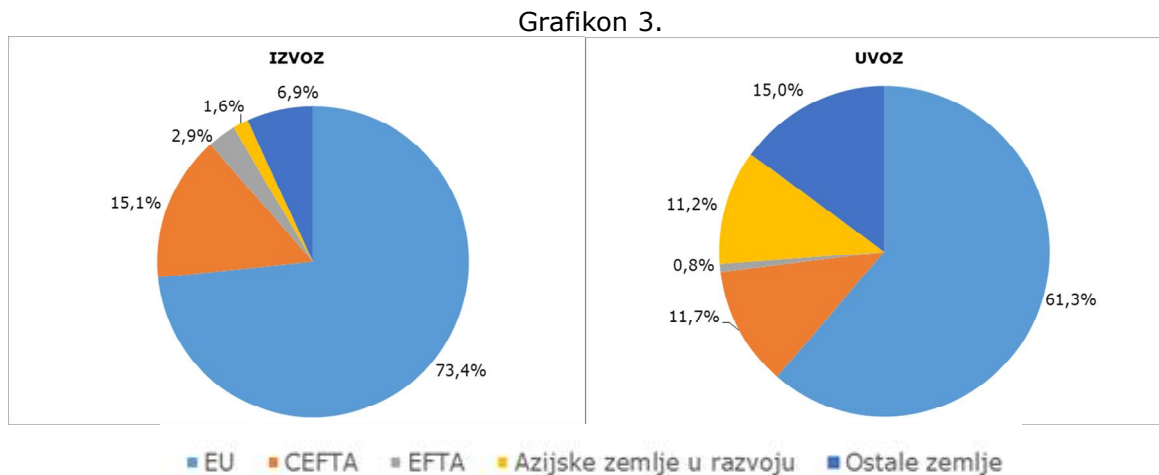
Tabela 1.

	siječanj 2020/ siječanj 2019	veljača 2020/ veljača 2019	ožujak 2020/ ožujak 2019	Q1 2020/Q1 2019
Izvoz	0,0	-0,3	-14,2	-5,2
Uvoz	-4,4	1,2	-16,5	-7,2
Obujam	-2,6	0,6	-15,7	-6,4
Pokrivenost	4,6	-1,5	2,8	2,2
Deficit	-12,9	3,4	-19,4	10,2

Izvor: Agencija za statistiku BiH

1.1. Vanjskotrgovinska razmjena BiH prema najznačajnijim regionima za Q1 2020. godine

U grafikonu 3 prikazan je postotak učešća najznačajnijih regiona u vanjskotrgovinskoj razmjeni sa BiH u prvom kvartalu 2020. godine

Izvor: Agencija za statistiku BiH

EU²⁸ kao najznačajniji partner BiH u vanjskotrgovinskoj razmjeni, u prva tri mjeseca 2020. godine sudjeluje sa 73,4% izvoza i 61,3% uvoza. Izvoz u zemlje EU u promatranom razdoblju manji je za 7,8%, dok je uvoz manji za 6,2% u odnosu na prva tri mjeseca prethodne godine. Pokrivenost uvoza izvozom iznosi 73,5%, što je za 1,1 p.p. manje u odnosu na isto razdoblje prethodne godine.

Zemlje članice CEFTA²⁹ u vanjskotrgovinskoj razmjeni sa BiH u prvom kvartalu tekuće godine sudjeluju sa 15,1% izvoza i 11,7% uvoza. Izvoz je manji za 5,8%, dok je uvoz manji za 5,4% u odnosu na isto razdoblje prethodne godine. Pokrivenost uvoza izvozom iznosi 79,5 %, što je za 0,3 p.p. manje u odnosu na prvi kvartal 2019. godine.

Zemlje članice EFTA³⁰ u vanjskotrgovinskoj razmjeni sa BiH u prvom kvartalu tekuće godine sudjeluju sa 2,9% izvoza i 0,8% uvoza. Izvoz je veći za 21,2%, dok je uvoz veći za 4,1% u odnosu na isto razdoblje prethodne godine. Pokrivenost uvoza izvozom iznosi 211,4%, što je za 30,5 p.p. veće u odnosu na prvi kvartal 2019. godine.

Što se tiče grupe azijskih zemalja u razvoju, BiH je u vanjskotrgovinskoj razmjeni u prvom kvartalu 2020. godine sa ovim zemljama ostvarila 1,6% izvoza i 11,2% uvoza. Od ukupno ostvarenog uvoza iz ove grupe zemalja, 68,0% se odnosi na uvoz iz Kine. Izvoz je veći za 97,1%, dok je uvoz manji za 5,9% u odnosu na isto razdoblje prethodne godine. Pokrivenost uvoza izvozom iznosi 8,9%, što je za 4,6 p.p. veće u odnosu na prvi kvartal 2019. godine.

²⁸ Europska unija

²⁹ Central European Free Trade Agreement (CEFTA) - Ugovor o slobodnoj trgovini zemalja centralne Europe (Albanija, BiH, Crna Gora, Sjeverna Makedonija, Moldavija, Srbija i UNMIK/Kosovo)

³⁰ Europsko udruženje slobodne trgovine koje ujedinjuje tržišta Švicarske, Norveške, Islanda i Lihtenštajna
Banja Luka: Bana Lazarevića, 78 000 Banja Luka, Tel/fax: +387 51 335 350, E-mail: oma@uino.gov.ba
Sarajevo: Zmaja od Bosne 47b, 71 000 Sarajevo, Tel:+387 33 246 081, Fax:+387 033 246 080, Web: www.oma.uino.gov.ba

1.2. Vanjskotrgovinska razmjena BiH prema najznačajnijim vanjskotrgovinskim partnerima za Q1 2020. godine

U tabeli 2 prikazan je udio u izvozu prema deset najznačajnijih vanjskotrgovinskih partnera BiH u prvom kvartalu 2020. godine. Također, prikazan je postotak povećanja/smanjenja izvoza u odnosu na prvi kvartal 2019. godine.

Tabela 2.

BH IZVOZ (% učešća)				
R.Br.	Zemlja	Q1 2019	Q1 2020	porast (%)
1	Njemačka	15,3	15,9	-1,6
2	Hrvatska	13,1	13,8	-0,4
3	Srbija	11,0	10,6	-9,3
4	Austrija	9,0	9,3	-2,3
5	Slovenija	8,9	9,0	-4,8
6	Italija	11,6	8,9	-27,5
7	Crna Gora	3,5	3,7	0,0
8	Turska	2,5	3,0	13,7
9	Švicarska	2,0	2,6	21,5
10	Nizozemska	2,4	2,2	-12,3
	ostale zemlje	20,7	21,2	-2,8
	Ukupno	100,0	100,0	

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Iz tabele se vidi da je najznačajniji partner, odnosno zemlja u koju je BiH najviše izvozila u prvom kvartalu 2020. godine, Njemačka. Ona je istodobno i najznačajniji izvozni partner BiH u EU. U istom razdoblju, iz grupe zemalja članica CEFTA regiona, BiH je najviše izvozila u Srbiju, dok najveći izvoz iz BiH u zemlje EFTA regiona bilježi Švicarska.

U tabeli je prikazan i postotak povećanja/smanjenja izvoza, prilikom čega se vidi da je izvoz u Italiju najviše opao, 27,5%. Ovo je posljedica promjena fiskalne politike u Italiji tijekom prošle godine, kao i posljedica krize koju je prouzrokovala pandemija Covid-19 izazvana korona virusom, koja je u ovoj zemlji počela ranije nego u BiH, a prilikom koje je došlo do pada aktivnosti, odnosno pada ukupnog izvoza i uvoza u zemlju. Također, BiH bilježi pad izvoza i u druge zemlje, izuzev u Tursku i Švicarsku. Međutim, usporedba izvoza u Tursku u prvom kvartalu tekuće godine sa izvozom u prvom kvartalu prethodne godine, ne bi dala relevantne podatke zbog problema prouzrokovanih zastojem izvoza u prošloj godini, a kao posljedica neratifikacije Sporazuma o slobodnoj trgovini.

U tabeli 3 prikazan je udio u uvozu u BiH prema deset najznačajnijih vanjskotrgovinskih partnera zemlje u prvom kvartalu 2020. godine. Također, prikazan je postotak povećanja/smanjenja uvoza u odnosu na prvi kvartal 2019. godine.

Tabela 3.

BH UVOZ (% učešća)				
R.Br.	Zemlja	Q1 2019	Q1 2020	porast (%)
1	Hrvatska	16,2	16,8	-4,0
2	Srbija	13,3	13,8	-3,7
3	Njemačka	9,2	9,3	-6,0
4	Slovenija	8,9	9,3	-3,3
5	Italija	8,6	7,7	-16,7
6	Austrija	5,4	5,6	-4,7
7	Turska	4,0	4,4	0,3
8	Mađarska	3,9	3,8	-10,4
9	Nizozemska	2,7	3,2	11,1
10	Kina	3,2	2,9	-15,3
	ostale zemlje	24,6	23,4	-12,1
	Ukupno	100,0	100,0	

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Iz tabele se vidi da je najznačajniji partner, odnosno zemlja iz koje je BiH najviše uvozila u prvom kvartalu 2020. godine, Hrvatska. Ona je istodobno i najznačajniji uvozni partner BiH iz EU. U istom razdoblju, od partnera iz grupe zemalja članica CEFTA regiona, BiH je najviše uvozila iz Srbije, dok je iz grupe azijskih zemalja u razvoju najveći uvoz u BiH zabilježen iz Kine.

U tabeli je prikazan i postotak povećanja/smanjenja uvoza, prilikom čega se vidi da je uvoz iz Italije najviše opao, 16,7%. Isto kao i na izvoz, promjena fiskalne politike, te najvećim dijelom kriza prouzročena pandemijom, utjecala je na značajan pad uvoza iz Italije. Također, pad uvoza u BiH zabilježen je iz Kine, Mađarske, Njemačke i drugih zemalja.

1.3. Vanjskotrgovinska razmjena BiH prema vrsti proizvoda u Q1 2020. godine

U tabeli 4 prikazan je udio u izvozu deset najznačajnijih vrsta proizvoda. Tabela prikazuje deset najznačajnijih izvoznih grupa proizvoda u prvom kvartalu 2019. i 2020. godine. Također, tabelom je predstavljen postotak povećanja/smanjenja izvoza određene vrste robe u Q1 2020. godine, u odnosu na Q1 2019. godine. Od ukupno deset najznačajnijih grupa proizvoda predstavljenih tabelom, samo dvije grupe su ostvarile pozitivan izvoz u odnosu na isto razdoblje prošle godine, a to su grupa proizvoda kodne oznake 39 - Plastične mase i proizvodi od plastičnih masa, kao i grupa oznake 85 – Električni strojevi, oprema i sl. Izvoz ostalih najznačajnijih grupa proizvoda je smanjen u prva tri mjeseca tekuće godine u odnosu na isto razdoblje prethodne godine.

Tabela 4.

IZVOZ (% učešća)					
R.br.	kod	Opis kodne oznake	Q1 2019	Q1 2020	porast (%)
1	94	Namještaj; oprema za krevete i sl. proizvodi; svjetiljke i dr. rasvjetna tijela	4,7	4,7	-5,2
2	27	Mineralna goriva, mineralna ulja i proizvodi njihove destilacije; bitumenske materije; mineralni voskovi	4,6	4,7	-3,0
3	85	Električni strojevi i oprema i njihovi dijelovi; aparati za snimanje ili reprodukciju zvuka; televizijski aparati i sl.	3,4	3,8	6,4
4	84	Nuklearni reaktori, kotlovi, strojevi, aparati i mehanički uređaji; njihovi dijelovi	3,7	3,7	-4,7
5	73	Proizvodi od gvožđa i čelika	3,3	3,3	-6,3
6	64	Obuća, nazuvci i slični proizvodi; dijelovi tih proizvoda	3,4	3,1	-12,9
7	44	Drvo i proizvodi od drveta; drveni ugulj	3,1	2,9	-9,9
8	28	Anorganski kemijski proizvodi; organska i anorganska jedinjenja plemenitih metala, radioaktivnih elemenata i sl.	3,0	2,8	-11,8
9	39	Plastične mase i proizvodi od plastičnih masa	1,9	2,3	17,4
10	72	Gvožđe i čelik	2,2	2,0	-13,8
I		Ukupno (1-10)	33,2	33,3	-4,9
II		Ostali proizvodi	66,8	66,7	-5,3
		UKUPNO (I + II)	100,0	100,0	

Izvor: Agencija za statistiku BiH

U tabeli 5 prikazan je udio u uvozu deset najznačajnijih vrsta proizvoda. Tabela prikazuje deset najznačajnijih uvoznih grupa proizvoda u prvom kvartalu 2019. i 2020. godine. Također, predstavljen je postotak povećanja/smanjenja uvoza određene vrste robe u Q1 2020. godine, u odnosu na Q1 2019. godine. Uvoz farmaceutskih proizvoda značajno je porastao u odnosu na isto razdoblje prethodne godine, dok je značajno smanjenje uvoza zabilježeno kod većine proizvoda.

Tabela 5.

UVOZ (% učešća)					
R.br.	kod	Opis kodne oznake	Q1 2019	Q1 2020	porast (%)
1	27	Mineralna goriva, mineralna ulja i proizvodi njihove destilacije; bitumenske materije; mineralni voskovi	7,3	6,0	-23,5
2	84	Nuklearni reaktori, kotlovi, strojevi, aparati i mehanički uređaji; njihovi dijelovi	3,9	3,7	-12,4
3	87	Vozila, osim željezničkih ili tramvajskih vozila i njihovi dijelovi i pribor	3,7	3,6	-8,7
4	85	Električni strojevi i oprema i njihovi dijelovi; aparati za snimanje ili reprodukciju zvuka; televizijski aparati i sl.	3,0	3,1	-3,2
5	39	Plastične mase i proizvodi od plastičnih masa	2,6	2,9	0,4
6	30	Farmaceutski proizvodi	1,6	2,2	27,7
7	72	Gvožđe i čelik	1,7	1,5	-20,3
8	73	Proizvodi od gvožđa i čelika	1,3	1,3	-9,0
9	64	Obuća, nazuvci i slični proizvodi; dijelovi tih proizvoda	1,0	1,0	-5,8
10	76	Aluminij i proizvodi od aluminija	1,2	1,0	-19,2
I		Ukupno (1-10)	27,3	26,3	-10,7
II		Ostali proizvodi	72,7	73,7	-5,9
		UKUPNO (I + II)	100,0	100,0	

Izvor: Agencija za statistiku BiH

2. Zaključak

Robna razmjena BiH sa inozemstvom se već u prošloj godini suočila sa smanjenjem izvoza uz istodobno povećanje uvoza, te samim tim smanjenjem pokrivenosti izvoza uvozom, a pod utjecajem različitih ekonomskih, pravnih i političkih faktora u zemlji i u svijetu. U prva tri mjeseca ove godine zemlja se počela suočavati sa posljedicama problema na globalnoj razini, a pod utjecajem recesije uzrokovane mjerama koje su poduzete u čitavom svijetu nakon pojave virusa korona.

Iz podataka o vanjskotrgovinskoj razmjeni za prva tri mjeseca ove godine, može se zaključiti da su mjere koje su mnoge zemlje, koje su značajni vanjskotrgovinski partneri BiH, poduzele u borbi protiv pandemije, dijelom ugrozile ukupnu ekonomsku aktivnost zemlje. Očekuje se da će kontinuirano, u mnogo većoj mjeri ugroziti vanjskotrgovinsku razmjenu, te ekonomsku aktivnost zemlje u drugom kvartalu. Mjere su rezultirale padom domaće i strane potražnje tijekom krize, što je izravno utjecalo na razmjenu roba i usluga.

Ograničavanje i prestanak rada poslovnih subjekata, zatvaranje granica, poremećaj u lancima opskrbe i manja potražnja, kako u EU kao najvećem izvoznom tržištu BiH, tako i u drugim zemljama svijeta, ne samo da su doprinijele padu izvoza, nego su u znatnoj mjeri smanjile industrijsku proizvodnju izvoznih poduzeća u BiH. Pojedini sektori koji su više orijentirani domaćem tržištu, kao što su poljoprivreda, sektori vezani za informacijske i komunikacijske tehnologije, sektor zdravstva i sl., nisu izravno pogođeni novonastalom situacijom.